

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ ŠTÚDIUM

2011 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Bc. Lucia Lehocká

Špecifické vývinové poruchy učenia a ich reedukácia

Praha 2012

Vedúca práce: PhDr. Eva Živčicová, PhD.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2011 – 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Lucia Lehocká

Špecifické vývinové poruchy učenia a ich reedukácia

Praha 2012

The Diploma Thesis Work Supervisor:

PhDr. Eva Živčicová, PhD.

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Literatúra a zdroje, z ktorých som čerpala sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezentačným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe, dňa.....

Bc. Lucia Lehocká

vlastnoručný podpis

Pod'akovanie

Touto cestou chcem pod'akovať mojej konzultantke PhDr. Eve Živčicovej, PhD., za jej odbornú pomoc a cenné rady pri vypracovávaní diplomovej práce.

Anotácia

Diplomová práca je spracovaná v dvoch častiach. Prvá je teoretické spracovanie oblasti špecifických vývinových porúch učenia. Bližšie sú charakterizované dyslexia, dysgrafia, dysortografia a dyskalkúlia. Teoreticky je spracovaná i oblasť voľného času detí a výchovy mimo vyučovania, so zameraním na školský klub detí. V praktickej časti je vytvorený projekt na reedukáciu špecifických porúch učenia prostredníctvom výtvarných, hudobných a telesných aktivít. Výsledky sú porovnané prostredníctvom pozorovania dvoch žiakov. Prvý navštevuje školský klub detí a absolvuje reedukačné cvičenia, druhý školský klub nenavštevuje.

Kľúčové slová

Špecifické vývinové poruchy učenia, dyslexia, dysgrafia, dysortografia, dyskalkúlia, voľný čas detí, výchova mimo vyučovania, školský klub detí, žiak, výtvarná, hudobná, telesná výchova, reedukácia, hry, cvičenia, aktivity.

Annotation

The diploma paper is elaborated in two parts. The first part deals with theoretical elaboration of the area of specific developmental learning disorders. Dyslexia, dysgraphia, dysorthographia and dyscalculia are characterised in more detail. The area of leisure time of children and education outside the school teaching process is also theoretically elaborated, with focus on the school club for children. A project for re-education of specific learning disorders by means of graphical, musical and physical activities is created in the practical part. Results are compared by means of observation of two pupils. The first one attends the school club for children and takes re-education exercises; the second one does not attend the school club.

Key words

Specific developmental learning disorders, dyslexia, dysgraphia, dysorthographia, dyscalculia, leisure time of children, education outside school teaching, school club for children, pupil, graphical, musical, physical education, re-education, games, exercises, activities.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. ČASŤ – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ.....	10
1.1 Typy špecifických vývinových porúch učenia.....	12
1.1.1 Charakteristika ďalších pojmov súvisiacich so špecifickými vývinovými poruchami učenia.....	18
1.2 Voľný čas – výchova mimo vyučovania.....	20
1.2.1 Pojem výchova mimo vyučovania.....	21
1.2.2 Obsah a formy výchovy vo voľnom čase.....	25
1.2.3 Prehľad najvýznamnejších zariadení výchovy mimo vyučovania.....	27
2. EMPIRICKÁ ČASŤ.....	30
2.1 Ciele a predpoklady.....	30
2.2 Metodika.....	31
2.2.1 Popis diagnostických nástrojov.....	32
2.2.2 Koncepcia a popis projektu.....	34
2.2.3 Popis realizácie.....	52
2.3 Prieskumná vzorka.....	54
2.4 Výsledky a ich interpretácia.....	56
2.5 Vyhodnotenie hypotéz a splnenia stanoveného cieľa.....	63
2.6 Odporúčania pre prax.....	68
ZÁVER.....	69
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	70
ZOZNAM GRAFOV.....	72
ZOZNAM PRÍLOH.....	73

ÚVOD

Začlenený žiak, individuálna integrácia, špecifické prístupy, formy, metódy, reedukácia, pomoc žiakom so špecifickými vývinovými poruchami učenia, dyslexia, dysgrafia a mnoho ďalších podobných termínov sa stalo bežným slovníkom nie len pedagógov, odborných zamestnancov, lekárov, ale postupne i rodičov a detí.

Táto téma a priame stretnutie so žiakmi so špecifickými vývinovými poruchami neobišli ani mňa. Počiatočné neznalosti v tejto oblasti som sa snažila postupne odstraňovať teoretickým štúdiom tejto témy. Postupne sa dostávam do ďalšej fázy orientácie v oblasti špecifických porúch učenia a to priama snaha naprávať problémy plynúcich z týchto porúch. A to sú hlavné dôvody k vypracovaniu tejto témy v rámci diplomovej práce.

Vzhľadom na to, že som pracovala ako vychovávateľka v školskom klube detí a nanajvýš na škole so žiakmi s vývinovými poruchami učenia, moja práca s nimi bola pomerne intenzívna. Keďže mi nebol ľahostajný ich ďalší posun, snažila som sa vytvárať rôzne aktivity, ktoré by deti nie iba zabavili, ale i prispeli k reedukácii problémov, plynúcich zo špecifických vývinových porúch učenia.

Cieľom tejto práce je vytvoriť batériu vhodných výtvarných, hudobných a telesných činností, zameraných na reedukáciu špecifických vývinových porúch učenia v prostredí školského klubu detí. Prostredníctvom pozorovania a orientačnej diagnostiky dvoch žiakov budem zisťovať ich vplyv na uvedenú oblasť.

Práca je vytvorená z dvoch hlavných častí. Prvá časť, teoretické spracovanie problematiky, je zameraná na charakteristiku špecifických vývinových porúch učenia, na problémy, ktorými sa prejavujú. Bližšie som sa zamerala na charakteristiku dyslexie, dysgrafie, dysortografie a dyskalkúlie. Sú to poruchy, s ktorými sa v školskom prostredí stretávame najčastejšie a úlohou pedagógov je pomoc týmto žiakom s prekonávaním nástrah, ktoré z týchto porúch vyplývajú.

V druhej časti teoretického spracovania sa venujem téme voľného času a výchove mimo vyučovania. Cieľom je ozrejmiť a priblížiť základné podmienky v tejto oblasti výchovy. Venujem sa charakteristike cieľom, úlohám, zásadám, obsahu i zariadeniam v oblasti výchovy mimo vyučovania. Charakterizujem školský klub detí.

Druhá, praktická časť, je zameraná na vypracovaný projekt reedukácie prostredníctvom aktivít a hier v oblasti výtvarnej, hudobnej a telesnej zložky výchovy. Základom je orientačná diagnostika vstupných, batéria vybraných cvičení a záverečná diagnostika detí. Záver práce tvorí porovnanie výsledkov pozorovaných žiakov. Jeden zo žiakov navštevuje a jeden nenavštevuje oddelenie školského klubu detí. Z výsledkov sú vyvodené závery a odporúčania.

Verím, že moja práca zväčša prakticky zameraná bude prínosom pre prax nie len mne samotnej, ale i všetkým tým, ktorí sa venujú práci so žiakmi so špecifickými vývinovými poruchami učenia.

1. ČASŤ – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

V prvej kapitole je podaný stručný prehľad definícií špecifických vývinových porúch učenia. Bližšie sú charakterizované tie, s ktorými sa stretávame na školách najčastejšie a sú to dyslexia, dysortografia, dysgrafia a dyskalkúlia. Charakterizované sú ďalšie pojmy úzko súvisiace so ŠVPU ako žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, školská integrácia, špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba, reedukácia.

Zosumarizované sú informácie o voľnom čase, jeho funkciách, ako i o výchove mimo vyučovania. Bližšie sú špecifikované ciele, úlohy, zásady, obsah a formy výchovy vo voľnom čase. Poskytnutý je prehľad najvýznamnejších zariadení výchovy mimo vyučovania. V závere je podaná charakteristika jednej z možností výchovy mimo vyučovania v škole a tou je výchova v školskom klube detí.

Z týchto teoretických poznatkov je možné vychádzať v časti praktickej, ktorá je zameraná na praktickú ukážku možností odstraňovania problémov vychádzajúcich z prítomnosti ŠVPU. Je zameraná na reedukáciu špecifických vývinových porúch učenia v školskom klube detí.

Teoretické spracovanie témy sa nezaobíde bez ozrejmeneia a bližšej špecifikácie pojmu špecifické vývinové poruchy učenia.

V snahe čo najpresnejšieho pomenovania, definovania a charakterizovania špecifických porúch, ktoré negatívne ovplyvňujú školský výkon žiakov sa pri štúdiu rôznych zdrojov stretáme s nejednotnými názormi a definíciami. V praxi sa stretávame s rozličným pomenovaním:

- vývinová porucha učenia,
- špecifická porucha učenia,
- špecifická vývinová porucha učenia,
- dyslexia (ako strešný pojem všetkých druhov porúch učenia).

V školskom zákone je používaný termín „žiak s vývinovými poruchami učenia“. Medzinárodná klasifikácia chorôb MKCH – 10 v časti poruchy psychického vývinu označuje F 81 – špecifické poruchy školských zručností.

Najvhodnejšie sa javí používanie označenia špecifická vývinová porucha učenia (ďalej ŠVPU), ktoré bude používané i v tejto práci a to jednak preto, že sa jedná o osobitú – špecifické oslabenie a v priebehu vývinu dieťaťa sú zaznamenávané zmeny stavu,

úroveň poruchy sa mení, vyvíja sa, vplyvom reedukácie, vlastného zrenia organizmu, schopnosti kompenzácie, vplyvom pôsobenia sociálneho prostredia a podobne.

Nejednotnosť je nie iba v presnom pomenovaní, ale i v definovaní a charakteristike. Pokorná (2001, s. 73) vyjadrila istý konsenzus: „*Je úplne nezvratné, že existuje fenomén špecifických porúch učenia, ktorý niekedy výrazne nepriaznivo ovplyvňuje vzdelávací i osobnostný rozvoj detí, takže má vplyv na ich celoživotnú orientáciu a adaptáciu v spoločnosti.*“ Z praxe vieme, že ide o problém v nadobúdaní schopnosti písať, čítať, alebo počítat' bežnými formami výučby, v primeranom sociálnom prostredí.

Nasleduje ďalší rozpor, a to v názoroch na úroveň intelektu u žiakov s prítomnosťou ŠVPU. Sú odborníci, ktorí uznávajú minimálnu výšku IQ 90. Novšie trendy však upúšťajú od tejto hranice. Z množstva charakteristík sú často uvádzané nasledovné definície ŠVPU:

- Medzi jednu z prvých definícií uviedol napríklad Ranschburg v publikácii z roku 1916: „*Poruchou čítania, alebo dyslexiou nazývame takú nedostatočnosť duševného aparátu, ktorá neumožňuje deťom školského veku, aby si primerane osvojili čítanie behom prvého školského roku napriek tomu, že majú normálne zmyslové orgány.* (In: Pokorná, 2001, s. 68).
- Zelinková (2003, s. 10) uvádza: „*Poruchy učenia je termín označujúci heterogénnu skupinu problémov, ktoré sa prejavujú pri osvojovaní a používaní reči, čítania, písania, počúvania a matematiky. Tieto problémy majú individuálny charakter a vznikajú na podklade dysfunkcií centrálnej nervovej sústavy.*“
- Matějček uvádza: „*Špecifické vývinové poruchy učenia je súhrnné označenie pre rôznorodú skupinu porúch, ktoré sa prejavujú výraznými problémami pri nadobúdaní a používaní takých vedomostí a zručností, ako je rozprávanie, porozumenie hovorenej reči, čítanie, písanie, matematické usudzovanie, alebo počítanie. Tieto poruchy sú typické pre postihnutého jedinca a predpokladajú dysfunkciu centrálneho nervového systému.*“ (In: Dedíková, 2012, s. 3).

- Jošt (2011, s. 20) uviedol: „*Dyslexiou sa rozumie obmedzená schopnosť naučiť sa čítať napriek normálnej inteligencii, dobrému telesnému, duševnému zdraviu, primeranej ponuke, motivácii a vyvíjanému úsiliu dotyčného jedinca. Dotyčný jedinec (dieťa, dospelý) svoje problémy bez pomoci nezvládne a porucha závažným spôsobom zasahuje do jeho života, spočiatku školského a neskôr i pracovného, tj. významne ho obmedzuje v uplatnení jeho nadania a tvorivosti.*“
- Mikulajová (2012, s. 6) definuje: „*Ide o vrodené syndrómy s mozgovou patológiou a predpokladaným genetickým pozadím, ktoré sú spravidla neurologicky „nemé“ a často ich nedokáže detekovať ani vyšetrenie pomocou moderných zobrazovacích techník. Diagnostika vyžaduje hlbšiu analýzu príčin, a nielen popis silných a slabých stránok dieťaťa.*“

1.1 Typy špecifických vývinových porúch učenia

Bližšou špecifikáciou narušených oblastí nadobúdania školských zručností, vedomostí a kompetencií, rozlišujeme tieto typy ŠVPU:

- podľa MKCH-10 F 81.0. špecifická porucha čítania
Dyslexia (špecifická porucha schopnosti čítať),
- podľa MKCH-10 F 81.1 špecifická porucha hláskovania
Dysortografia (špecifická porucha pravopisu),
- podľa MKCH-10 F 81.8 iné vývinové poruchy školských zručností
Dysgrafia (špecifická porucha písania),
- podľa MKCH-10 F 81.2 špecifická porucha aritmetických schopností
Dyskalkúlia (špecifická porucha matematických schopností),
- Dyspraxia (špecifická porucha vykonávania praktických zručností),
- Dysprinxia (špecifická porucha kreslenia),
- Dysmúzia (špecifická porucha hudobnosti),
- podľa MKCH-10 F 81.3 zmiešaná porucha školských zručností
Kombinácia porúch,
- podľa MKCH-10 F 81.9 nešpecifikovaná porucha školských zručností
Neschopnosť učiť sa.

Pre potreby zamerania sa na reedukáciu ŠVPU v ŠKD je potrebné bližšie charakterizovať dyslexiu, dysgrafiú, dysortografiu a dyskalkúliu, nakoľko sú v školskej praxi je ich výskyt najčastejší.

Dyslexia

Je najčastejšou, najrozšírenejšou a najznámejšou poruchou. Výrazne ovplyvňuje školské výsledky žiakov. Tak ako už je vyššie uvedené, je to porucha schopnosti čítať. Prejavuje sa najmä zníženou schopnosťou, alebo neschopnosťou učiť sa pomocou čítania napísaného textu. Úroveň čítania býva výrazne nižšia v porovnaní s ostatnými schopnosťami, výkonmi a zvládnutými kompetenciami. Žiak s dyslexiou musí vynakladať veľmi veľké úsilie na zvládnutie prečítania textu a o to náročnejšie je vnímanie formy, obsahu, myšlienok textu. Ťažšie je schopný dekodovať nie len samotné písmená, slabiky, slová a vety, ale často i pochopiť primárne i sekundárne obsahové momenty príbehu. Prejavuje sa nie iba na hodinách slovenského, či cudzieho jazyka, ale výrazne sa prejavuje v každom vyučovacom predmete. Veľmi častou ju diagnostikujeme v kombinácii s inou špecifickou vývinovou poruchou učenia.

Charakteristika problémov žiaka s dyslexiou:

- nezvládnutie správnej techniky čítania (dekódovanie),
- čítanie s chybami,
- problémy so zapamätaním a rozlišovaním tvarov písmen,
- ťažkosti v spájaní hlások do slabík, slabík do slov,
- časté zámeny tvarovo a sluchovo podobných i nepodobných písmen,
- ťažkosti s čítaním spoluhláskových skupín v slove,
- vynechávanie, vsúvanie, alebo zámeny hlások, slabík i slov vo vete,
- domýšľanie koncoviek slov,
- zámeny poradia, prehadzovanie písmen v slove, slov vo vete,
- nesprávne čítanie predložkových väzieb slov,
- nesprávne tempo, rytmus a rýchlosť čítania,
- problémy so správnou intonáciou textu,
- nedodržiavanie správnej interpunkcie a diakritiky,

- slabé porozumenie prečítaného textu,
- nesamostatná reprodukcia textu,
- náročná samotná práca s textom, napríklad pri vyhľadávaní a spracovaní potrebných informácií,
- ťažké odlišovanie hlavnej dejovej línie od nepodstatných prvkov,
- slabá schopnosť reprodukcie textu a pochopenia hlavnej dejovej línie, nedodržanie časovej následnosti, únik detailov príbehu,
- pochopenie reči a schopnosť súvisle rozprávať,
- oslabenie fonologických procesov a fonematického uvedomovania,
- gramatický cit,
- krátkodobá, tzv. pracovná pamäť a rýchle vybavovanie slov z pamäti,
- narušená zrkovú perцепcia,
- porucha pravo-ľavej orientácie,
- deficit očných pohybov,
- slabá orientácia v riadku a v texte,
- neschopnosť sústredene pozorovať čítaný text iným čitateľom,
- celkové prejavy nepokoja, napätia pri čítaní, opakovanie prvej slabiky slov, alebo celých slov či viet,
- odmietavý postoj k čítaniu a práci s knihou.

Našou snahou pri práci so žiakom s dyslexiou by malo byť, nie oslobodenie od využívania čítania pri plnení školských zadaní. Cieľom je pomáhať a viesť ho k prekonávaniu zistených problémov a nedostatkov. Využívať príťažlivé, tvorivé, humánne, zaujímavé a schopnostiam prispôsobené metódy a formy práce. V žiadnom prípade nevoliť čítanie a jeho nácvik ako formu trestu.

Dysortografia

Tento druh poruchy sa veľmi často diagnostikuje spolu s dyslexiou. Chápaná je ako porucha pravopisu a hláskovania. Pozorovaná je najmä problémami v písomnom prejave žiaka, či ide o odpis, prepis textu, ale i písanie diktátu, alebo vlastného vytvoreného textu, s písaním slohových prác. Okrem pomalšieho tempa písania vo

vypracovaných úlohách nachádzame veľké množstvo chýb. Dysortografia ovplyvňuje výsledky vo všetkých vyučovacích predmetoch, kde je potrebné pracovať písomnou formou, ale najväčší problém je najmä vo vyučovaní slovenského jazyka a vo výučbe cudzích jazykov.

Charakteristika problémov žiaka s dysortografiou:

- nevládnuté písanie písomných prác bez gramatických chýb,
- pomalé tempo písomného prejavu,
- slabé schopnosti narábania s prebratými gramatickými pravidlami,
- náročnosť sebakontroly vlastného písomného prejavu,
- potreba dlhého nácviku práce s pravopisnými javmi,
- vynechávanie, alebo pridávanie písmen a slabík v slovách,
- problém písania slov so spoluhláskovými skupinami,
- zámeny poradia písmen, alebo slabík v slovách,
- vynechávanie slov vo vete,
- nedodržovanie hraníc slov vo vete,
- nesprávne rozdeľovanie slov,
- ťažkosti s narábaním a správnym písaním slabík di-dy, ti-ty, ni-ny, li-ly,
- neschopnosť používania gramatických pravidiel, najmä o vybraných slovách a vzoroch,
- nesprávne umiestňovanie diakritických znamienok,
- nedodržovanie kvantity samohlások,
- celkovú neochotu a nechúť k písomnému prejavu, nervozita a napätie žiaka.

Podľa Harčaríkovej (In: Dedíková, 2012, s. 7), je známe, že dysortografické chyby *„súvisia s problematickým rozlišovaním výšky, hĺbky a dĺžky tónu, jednotlivých hlások, slabík a slov, často býva narušená sluchová analýza a syntéza, sluchová orientácia a sluchová pamäť.“* Je preto potrebné uvedomenie, že skutočná dysortografia nie je dôsledok nenaučených gramatických pravidiel.

Dysgrafia

Pri grafickom prejave, najmä pri samostatnom písaní pozorujeme ďalšiu ŠVPU a to dysgrafiou. Je zníženou schopnosťou, ba až neschopnosťou osvojiť si zručnosti, schopnosti a potrebné kompetencie k procesu písania. Košč (In: Dedíková, 2012, s. 6) „charakterizuje dysgrafiou ako retardáciu schopnosti písať písmená, slová, vety, retardáciu schopnosti adekvátne písomne vyjadriť myšlienku, keď príčinou je mozgová dysfunkcia.“ Žiak s dysgrafiou má poruchy v grafickom, písomnom prejave, pri osvojovaní si tvarov jednotlivých grafém, ich napodobňovaní a zapamätávaní, ako aj s primeraným tempom písania.

Charakteristika problémov žiaka s dysgrafiou:

- ťažkosti s prevodom zrkového a sluchového podnetu do grafickej podoby,
- pomalé tempo práce,
- neschopnosť dodržiavať pravidlá tvarov grafém,
- slabá grafomotorika,
- rýchla unaviteľnosť pri písomnom prejave,
- problémy v jemnej i hrubej motorike,
- problémy v grafickom prejave ovplyvňuje aj obsahovú stránku písaného textu,
- neschopnosť učiť sa z vlastnoručne napísaných textov,
- v matematike problémy s podpisovaním číslíc,
- nedostatočná schopnosť presne rysovať,
- ťažko čitateľný písomný prejav pre iných a často i pre pisateľa samotného,
- nesprávne tvary a poradie grafém,
- ťažko si osvojuje, napodobňuje a pamätá tvary písmen,
- znížená kvalita tvarov, hustoty, veľkosti a sklonu písma,
- nedodržiavanie linajky a priestoru v zošite,
- nedostatočná úprava grafického prejavu,
- časté prepisovanie a škrtanie písomného záznamu,
- striedanie písaných a tlačených tvarov písma,
- nesprávne tempo, rytmus písania,

- zväčša silný, občas veľmi slabý tlak na podložku,
- pomerne rýchla unaviteľnosť ruky,
- často kľčovitý a nesprávny úchop pera,
- grafomotorické problémy v geometrických úlohách, najmä nepresnosť, nedodržanie veľkosti, hrúbky a priestorového umiestnenia čiar a tvarov,
- niekedy sa problémy jemnej motoriky odrážajú vo výtvarnom prejave žiaka,
- neschopnosť zaznačiť si písomne učivo a poznámky, využívať ich k vlastnému učeniu,
- pri písomných previerkach neschopnosť prejaviť reálnu vedomostnú úroveň.

Na základe vymenovaných problémov je evidentné, že práca so žiakmi s diagnostikovanou ŠVPU dysgrafiou je náročná, vyžadujúca množstvo trpezlivosti a prípravu veľmi podrobného a premysleného programu nápravných a kompenzačných cvičení.

Dyskalkúlia

Jedná sa o poruchu veľmi ťažko diagnostikovateľnú, nakoľko je náročné rozlíšiť, či problémy matematických schopností, počítania, ovládania základných matematických operácií je spôsobená intelektovou úrovňou, alebo ŠVPU, dyskalkúliou. Problémy sa odzrkadľujú najmä v oblasti prírodovedných predmetoch, kde je potrebné narábanie s číslami, veličinami, premenami jednotiek, vzorcami, chémiou a primárne matematikou.

Charakteristika problémov žiaka s dyskalkúliou:

- problémy s matematickým vyjadrovaním,
- ťažkosti vo vnímaní čísel a operácií s nimi,
- ťažké chápanie matematických zadaní,
- potreba rozdeľovať zložené úlohy na postupné jednoduchšie kroky,
- nesprávne čítanie čísel – zrkadlové čítanie, prehodenie poradie číslic vo viacmiestnych číslach,
- chyby v porovnávaní veľkosti tvarov a čísel,

- problémy v usporiadavaní predmetov podľa daného kritéria – farba, tvar, veľkosť,
- nedokázanie usporiadať vzostupné a zostupné rady čísel a orientácia v nich,
- problém vymenovávať za sebou postupujúcich čísel, napr. párne, po desiatkach a podobne,
- zámény významov označení početových operácií, napr. n-menej, n- krát menej,
- ťažšie chápanie postavenia nuly v číslach, celkové narábanie s nulou,
- pamäťové i pomocou zapisovania pracovanie s čiastkovými výsledkami je neusporiadané a chaotické,
- chybovosť pri počítaní zlomkov, mocnín a odmocnín,
- problémy s pamäťovým počítaním,
- ťažké osvojovanie si násobilky a zapamätávanie násobkov čísel,
- problémy v rysovaní, vytváraní náčrtov a orientácii v nich.

Novák (1998, s. 10) uvádza bližšie typy dyskalkúlie podľa oblastí matematiky, v ktorých sú problémy:

- praktognostická (manipulácia s predmetmi a symbolmi),
- verbálna (slovné označovanie množstva, názvy čísel a matematických úkonov),
- lexická (čítanie symbolov a matematických znakov),
- grafická (schopnosť písania matematických znakov),
- operacionálna (zámená, alebo neschopnosť vykonávania matematických operácií),
- ideognostická (chápanie matematických pojmov a ich vzťahov).

1.1.1 Charakteristika ďalších pojmov súvisiacich so špecifickými vývinovými poruchami učenia

Pre lepšiu orientáciu v problematike edukácie žiakov so špecifickými vývinovými poruchami učenia je potrebná nasledovná charakteristika pojmov:

Žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami – je žiak, ktorý má zariadením výchovného poradenstva a prevencie diagnostikované špeciálne výchovno-

vzdelávacie potreby, okrem detí umiestnených do špeciálnych výchovných zariadení (diagnostické centrum, reedukačné centrum, liečebno-výchovné sanatórium) na základe rozhodnutia súdu. (§ 2 písm. j) školský zákon).

Školská integrácia – je výchova a vzdelávanie žiakov so ŠVVP v triedach škôl a školských zariadení určených pre žiakov bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb (§ 2 písm. s) školský zákon).

Špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba – je požiadavka na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre žiaka, ktoré vyplývajú z jeho zdravotného znevýhodnenia alebo jeho vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí, uplatnenie ktorých je nevyhnutné na rozvoj schopností alebo osobnosti žiaka a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti (§ 2 písm. i) školského zákona).

Reedukácia – jedna zo špeciálnopedagogických metód, zameraná na utváranie nových návykov. *„Znamená utváranie, výchovu psychických funkcií, prípadne zručností nutných ku zvládnutiu zručností zložitejších.“* (Zelinková, 2003, s. 13). Nie je správne zamieňanie s doučovaním. Je často prelínaná s ďalšími špeciálnopedagogickými metódami, ako sú intervencia, kompenzácia, či rehabilitácia, prípadne relaxácia. Proces reedukácie je vedený individuálnou, ale i skupinovou formou. Možno ju vykonávať v školskom, mimoškolskom, poradenskom i domácom prostredí. Dôraz je kladený na správne usmerňovanie tohto procesu kvalifikovaným odborníkom.

1.2 Voľný čas – výchova mimo vyučovania

Pod pojmom voľný čas si každý z nás predstaví rôznu činnosť, nakoľko každý človek sa v čase voľna venuje inej, zväčša svojej obľúbenej činnosti. V školskom ponímaní tento čas charakterizuje Pávková (2002, s. 13) nasledovne: „*Je to doba, kedy si svoje činnosti môžeme slobodne vybrať, robíme ich dobrovoľne a radi, prinášajú nám pocit uspokojenia a uvoľnenia.*“ Zároveň uviedla, že pod pojmom voľný čas sa bežne zahŕňajú odpočinok, rekreácia, zábava, záujmové činnosti, záujmové vzdelávanie a dobrovoľná spoločensky prospešná činnosť.

O tom, že voľný čas je dôležitý pre život dnešného človeka v každom veku, hovorí i Kratochvílová (2004, s.80) a uvádza ho ako čas „*oddychu, regenerácie, uvoľnenia, zábavy, spoločenských kontaktov, sebarealizácie v záujmových a iných činnostiach, v ktorých uspokojuje svoje potreby a záujmy.*“ Zároveň pripomína, že o dôležitosti voľného času svedčí aj to, že právo dieťaťa na voľný čas je súčasťou obsahu Dohovoru o právach dieťaťa, ktoré sú súčasťou ľudských práv. Vychádzajú zo základnej filozofie, že dieťa nie je iba malý dospelý, ale je úplná a komplexná ľudská bytosť, so svojimi špecifickými potrebami potrebných pre zdravý vývin. Malo by byť povinnosťou dospelých rešpektovať práva detí a vytvárať podmienky na ich realizáciu. K Dohovoru o právach dieťaťa sa prihlásila i naša republika, preto sú tieto ustanovenia záväzné i pre nás.

Funkcie voľného času

Význam voľného času konkretizujú i jeho priame funkcie, ktorými sa bližšie zaberá Kratochvílová (2004 s. 87), ktorá uvádza: „*Pre napĺňanie zmyslu (poslania) voľného času z hľadiska aktuálnych potrieb práce s deťmi a mládežou v spoločnosti a osobitne vo výchove považujeme v súčasnosti za dôležité hlavne tieto funkcie (významy) voľného času:*“

- zdravotno – hygienická funkcie
- sebarealizačná funkcia
- formatívno – výchovná funkcia
- socializačná (resp. spoločenská) funkcia

- preventívna funkcia.

Keďže v dnešnej dobe je zaznamenaný veľmi prudký nárast najmä sociálnopatologických javov a zároveň spoločnosť v každej dobe hľadá adekvátne prostriedky na plnenie historického poslania a na formovanie osobnosti človeka ako spoločenskej bytosti, mala by najmä inštitucionálna výchova vytvárať podmienky na napĺňanie funkcií, ktoré konkretizujú významy voľného času.

1.2.1 Pojem výchova mimo vyučovania

Podkategóriou voľného času detí môžeme chápať výchovu mimo vyučovania. Tá prebieha mimo vyučovania, zväčša mimo bezprostredného vplyvu rodiny, je inštitucionálne zastrešená a uskutočňuje sa v prevažnej miere vo voľnom čase. Je známe, že aj oblasť výchovy mimo vyučovania prechádza v súčasnej dobe mnohými zmenami. Pávková (2002, s. 38) kladie dôraz na :

- využitie odbornosti a záujmov pedagógov pri organizácii záujmovej činnosti,
- rešpektovanie dieťaťa, hlavne pri využívaní voľného času,
- prepojenie záujmových činností s vyučovaním, využitie ich výsledkov pre skvalitnenie výučby a naopak,
- zachovávanie princípu dobrovoľnosti,
- individualizáciu výchovného pôsobenia, prácu s malými sociálnymi skupinami,
- vytváranie heterogénnych skupín detí a mládeže (z hľadiska veku, sociálneho prostredia, pohlavia...),
- využívanie špecializácie vychovávateľov pre vedenie záujmovej činnosti,
- spoluprácu jednotlivých typov výchovných zariadení,
- vytváranie nových typov zariadení a inštitúcií pre voľný čas podľa regionálnych podmienok a potrieb obyvateľstva, záujmových oblastí,
- zapájanie rodičov a ostatných dospelých do činnosti detí a mládeže, i vytváranie ponuky pre spoločenské aktivity,
- využívanie záujmových činností pre budúce uplatnenie na trhu práce,
- integrácia jedincov s handicapom do bežnej populácie,
- vytváranie podmienok pre rozvoj spontánnosti, aktivity a tvorivosti detí a mládeže.

Pedagogické ovplyvňovanie voľného času, je významnou oblasťou výchovného pôsobenia. Poskytuje príležitosť viesť jedinca k racionálnemu využívaniu voľného času, formovať hodnotné záujmy, uspokojovať a kultivovať významné ľudské potreby, rozvíjať špecifické schopnosti a upevňovať potrebné morálne vlastnosti. Obsah i spôsob využívania voľného času majú značný význam z hľadiska duševnej hygieny. Spôsob odpočinku, rekreácie a zábavy sa odráža i v študijných a pracovných výkonoch človeka. Ďalšou úlohou výchovy mimo vyučovania je rozvíjanie potreby celoživotného vzdelávania, hlavne v súvislosti so záujmovou orientáciou človeka.

Výrazne prispieva k prevencii spoločensky nevhodných a škodlivých foriem správania, čo je významné najmä v súčasnej spoločenskej situácii, kedy narastá kriminalita mladistvých a znižuje sa vek delikventov. Pávkova (2002, s. 39) uvádza tieto funkcie výchovy mimo vyučovania :

- výchovno – vzdelávacia funkcia
- zdravotná funkcia
- sociálna funkcia

Ciele a úlohy výchovy vo voľnom čase

Pri hľadaní najvhodnejšieho vyjadrenia cieľov a úloh výchovy vo voľnom čase som nadobudla presvedčenie, že pre bežnú pedagogickú prax tieto roviny najvýstižnejšie charakterizovala Kratochvílová (2004, s.168), ktorá uvádza nasledovné: *„Základným poslaním a všeobecným cieľom výchovy detí a mládeže vo voľnom čase je podieľať sa na formovaní a utváraní osobnosti – jej fyzickej, sociálnej a duchovnej stránky, vychádzajúc z individuálnych predpokladov každého jednotlivca.“*

Z cieľa vyplynuli úlohy pre výchovu vo voľnom čase, ktorými sú regenerácia fyzických a psychických síl, aktívny oddych, čím dochádza k upevňovaniu fyzického a psychického zdravia, ako i k formovaniu aktívneho spôsobu života. Ide tiež o poskytovanie príležitostí a ponuky na zmysluplné, aktívne využívanie voľného času vo vhodnom prostredí v prospech rozvoja vlastnej osobnosti a napomáha aktívnemu spôsobu života. Umožňuje rozvoj individuálnych potrieb, záujmov, schopností, nadania, talentu, mravných vlastností charakteru, a podporuje pozitívne formovanie osobnosti a sebarealizáciu. Podporuje rozvoj spoločenských kontaktov a vzťahov, sociálnu

aktivitu, procesy individualizácie a socializácie osobnosti. Vede k úcte voči kultúrnym tradíciám vlastnej krajiny, národa, spoločnosti, učí rozumieť ich historickému významu a súčasnému zmyslu. Zároveň nabáda k úcte k rodičom, k iným ľuďom a k životu ako najvyššej hodnote. Podporuje zmysel pre porozumenie, toleranciu voči „inakosti“, voči iným rasám, národom. Tiež vedie k formovaniu pozitívneho vzťahu k prírode, k životnému prostrediu. Vytvára podmienky na pozitívne zážitky, na zažitie úspechu v záujmovej a inej činnosti pre všetkých – pre nadaných a talentovaných i pre slabších žiakov, aj pre handicapované deti, na získanie možností na sebaujavenie, skúseností z vlastnej činnosti, prežívanie radosti z jej výsledkov, na sebarealizáciu v procese tvorby, formovanie zdravého sebavedomia. Prispieva k spojeniu teórie a praxe, k rozvoju schopností, zručností, návykov. Pomáha slabším a menej úspešným žiakom zvládnuť požiadavky v súlade s individuálnymi predpokladmi žiakov, podporuje rozvoj ich zdravého sebavedomia a vôle prekonávať prekážky. Zároveň napomáha predchádzaniu negatívnym spoločenským javom v prejavoch hrubosti, násillia, trestnej činnosti, kriminality, drogových a iných závislostí. Vytvárané sú podmienky na tvorivé aktivity, uplatnenie nápadov, sebarealizáciu.

Uvedené ciele a úlohy vychádzajú z reálnych možností výchovy detí a mládeže vo voľnom čase, ktoré treba konkretizovať podľa reálnych podmienok a možností.

Zásady výchovy vo voľnom čase

Tak ako v ktorejkoľvek oblasti výchovy využívame rôzne princípy, či zásady vrátane didaktických zásad tak je to i v oblasti výchovy vo voľnom čase ako sú hlavne : zásada cieľavedomosti, odbornosti, uvedomelosti a aktivity, zásada postupnosti a primeranosti, zásada sústavnosti, systematickosti, zásada názornosti, zásada spojenia teórie s praxou, zásada rešpektovania vekových a individuálnych odlišností žiakov, zásada individuálneho prístupu, zásada úcty a náročnosti k osobnosti.

Výchova vo voľnom čase má však i svoje špecifické pravidlá. Kratochvílová (2004, s. 173) uvádza, že vychádzajú z osobností výchovy mimo vyučovania ako výchovy vo voľnom čase a nadväznosti na doterajší vývoj pedagogickej teórie, v súčasnosti uvádzame z pohľadu pedagogiky voľného času tieto **špecifické zásady (princípy)**:

Zásada (princíp) dobrovoľnosti – kľúčová zásada (princíp), týka sa vytvárania možností výberu, voľby aktivít, činností, spôsobu trávenia voľného času podľa vlastných potrieb a záujmov.

Zásada (princíp) záujmového zamerania činnosti, má na zreteli utváranie možností uspokojovania a rozvoja potrieb, záujmov, schopností, individuálnych predpokladov v rozmanitých oblastiach ľudskej činnosti.

Zásada (princíp) rozmanitosti, pestrosti, zaujímavosti a prítlačivosti obsahu, foriem a metód, prostriedkov, využívaných v práci so žiakmi vo voľnom čase dáva dôraz na udržanie záujmov žiakov o účasť na organizovaných voľnočasových aktivitách.

Zásada (princíp) aktivity, samostatnosti a tvorivosti, požaduje vytváranie podmienok na aktívnu účasť každého jednotlivca, na motiváciu aktívnej činnosti všetkých účastníkov vrátane spoluúčasti na ovplyvňovaní obsahového zamerania, priebehu činnosti atď.

Zásada (princíp) humanizmu a demokracie, hovorí o dôraze na humanistický a demokratický prístup k žiakom. Pripomenúť treba Dohovor o právach dieťaťa, ktorý podpísala aj naša republika a sme povinní dodržiavať jeho požiadavky.

Zásada (princíp) sebarealizácie v atmosfére optimizmu a radosti, kladie dôraz na sebavyjadrenie, uplatňovanie záujmov, rozvoj individuálnych predpokladov, nadaniu, talentu, na utváranie pozitívnej pedagogickej klímy, na pozitívne zážitky z priebehu a výsledkov činnosti, sociálnych vzťahov medzi žiakmi, medzi žiakmi a vychovávateľmi, vedúcimi.

Zásada (princíp) jednoty a špecifickosti výchovy vo voľnom čase s výchovou v rodine, škole, kladie dôraz na spoločný cieľ výchovy, zameranej na rozvoj osobnosti každého žiaka podľa individuálnych predpokladov v špecifických podmienkach voľného času i špecifickými prostriedkami.

Uvedené zásady považujeme za najdôležitejšie špecifické zásady (princípy) výchovy vo voľnom čase. V odbornej literatúre sa možno stretnúť aj s ďalšími rozšírenými aj odvodenými zásadami. V praxi sa uplatňujú popri klasických pedagogických (výchovných) zásad.

Pávková (2002, s. 47) uvádza nasledovné zásady: sústavnosti a cieľavedomosti, postupnosti, aktívnosti, primeranosti, vyzdvihovania kladných čŕt osobnosti.

Z charakteru výchovy mimo vyučovania podľa nej vychádzajú ďalšie špecifické požiadavky a to nasledovné: požiadavku pedagogického ovplyvňovania voľného času, jednoty a špecifičnosti, dobrovoľnosti, aktivity, sebarealizácie, pestrosti a príťažlivosti, zaujímavosti, citlivosti a citovosti, orientácie na sociálny kontakt, efektivity, kvality a evaluácie.

1.2.2 Obsah a formy výchovy vo voľnom čase

Vo výchove vo voľnom čase sa obsah premieta a realizuje prostredníctvom praktických činností (aktivít) najrôznejšieho charakteru, ktorými sa naplňujú funkcie voľného času i výchovy, a to :

- oddychových a rekreačných činností,
- zábavných činností,
- spoločenských činností,
- záujmových činností,
- vzdelávacích a seba vzdelávacích činností,
- pracovných (vrátane sebaobslužných a verejnoprospešných) činností.

„Uvedené druhy činností predstavujú hlavný obsah výchovy vo voľnom čase.“(Kratochvílová, 2004, s. 177). Zároveň uvádza, že základom výchovy vo voľnom čase je konanie, aktívna účasť, konkrétna praktická činnosť. Že výchova vo voľnom čase umožňuje širokú aplikáciu teoretických poznatkov v praktickej činnosti. Dáva vynikajúce možnosti na overenie, aplikáciu a tým aj upevnenie školských vedomostí i ďalších poznatkov získaných z iných zdrojov.

Špecifikum je i to, že obsah výchovy vo voľnom čase vychádza zväčša z charakteru zariadenia konkrétnej činnosti v ktorej sa realizuje. Napríklad v ŠKD, v DM, v detskom

domove realizujú okrem rekreačnej a oddychovej činnosti, záujmovej činnosti, pracovnej (sebaobslužnej, spoločensky prospešnej) činnosti i prípravu na vyučovanie.

Obsah výchovy, ktorý sa uskutočňuje prostredníctvom vlastnej aktivity a predovšetkým praktickej činnosti, konania žiakov, má podstatný význam pre formovanie vlastnej autoregulácie (psychickej regulácie) v názoroch, postojoch, presvedčeniach, schopnostiach, zručnostiach a v ďalších vlastnostiach osobnosti, ktoré vychádzajú a majú oporu v osobnej skúsenosti z činnosti, z prekonávania prekážok, z osobných zážitkov, ktoré zanechávajú stopu v pamäti. Dôležitý je pre rozvoj záujmov, nadania, talentu, schopností, zručností a návykov. Aktivita, praktická činnosť, konanie, zvládanie ťažkostí a prekonávanie prekážok vytvára podmienky na rozvoj osobnosti, aj šance na prekonávanie vlastných hraníc.

Toto všetko uvádza Kratochvílová. Pávková (2002, s. 51) uvádza ako obsahové zložky výchovy mimo vyučovania : odpočinkovú činnosť, rekreačnú činnosť, záujmovú činnosť, sebaobslužné činnosti, verejnoprospešnú činnosť a prípravu na vyučovanie.

Formy výchovy vo voľnom čase

V tejto časti opäť vychádzam z diela Kratochvílovej (2004, s. 179), ktorá uvádza, že formu výchovy chápeme ako spôsob organizácie výchovných činností, ako organizačné usporiadanie podmienok výchovy. Aj formu výchovy vo voľnom čase charakterizujeme ako organizačnú jednotku zameranú na realizovanie cieľov a obsahu výchovy.

Organizačné formy výchovy – ako jednotky organizačného usporiadania výchovy – možno členiť podľa rozličných hľadísk (kritérií):

Podľa počtu účastníkov:

- hromadné (masové),
- skupinové,
- individuálne,
- zmiešané formy výchovy.

Podľa času, dĺžky trvania:

- pravidelné : stále, dlhodobé, krátkodobé,
- nepravidelné : príležitostné, jednorazové.

Podľa zamerania obsahu, druhu činnosti :

V pravidelných i nepravidelných aktivitách poznáme rôzne zamerania, napríklad športové a telovýchovné, turistické, kultúrno – umelecké, technické, prírodovedné, spoločenskovedné i ďalšie, a to v mnohých rozmanitých špecializáciách.

Podľa druhu aktivity :

- pasívne (receptívne),
- aktívne (aktivizujúce).

Podľa stupňa organizovanosti:

- s pevnou organizáciou,
- s voľnejšou organizáciou.

Pávková (2002, s. 99) uvádza nasledovné organizačné formy záujmových činností : pravidelná (činnosť záujmových útvarov) alebo príležitostná (exkurzie, besedy, vychádzky, expedície, súťaže, olympiády a iné). Zariadenia vytvárajú podmienky pre skupinovú činnosť v záujmových útvaroch (krúžkoch, súboroch, kluboch, oddieloch) alebo i pre individuálne uspokojovanie záujmov, napríklad pri vyššej ponuke spontánnych aktivít v strediskách pre voľný čas detí a mládeže, niektoré činnosti možno realizovať i hromadnou formou (festivaly, slávnosti, športové akcie). Záujmová činnosť sa môže ponúkať v organizovanej forme, tj. S pedagogickým vedením so stanoveným začiatkom a koncom (výlet, záujmový útvar), alebo ako spontánna aktivita, čo je priebežná ponuka bez priameho pedagogického vedenia (napríklad herňa, čítareň, otvorená internetová pracovňa, ihrisko).

1.2.3 Prehľad najvýznamnejších zariadení výchovy mimo vyučovania

Pávková (2002, s. 43) uvádza nasledovný prehľad najvýznamnejších zariadení pre výchovu mimo vyučovania:

- školské družiny,
- školské kluby.
- strediská pre voľný čas detí a mládeže, ktoré zahŕňajú domy detí a mládeže a stanice záujmových činností,
- domovy mládeže,
- detské domovy,

- základné umelecké školy (ľudové školy umenia),
- jazykové školy,
- občianske združenia, združenia detí a mládeže, telovýchovné a športové organizácie, kultúrne a osvetové zariadenia. Špecifické miesto má činnosť niektorých „obecne prospešných spoločností“, cirkev a náboženské spoločenstvá.

Školský klub detí

Účinnosťou Zákona 245 z 22. Mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov nastalo v našom školskom systéme množstvo reformných zmien, ktoré sa dotkli i činnosti školských klubov detí. Vznik nového školského zákona je prirodzenou reakciou na súčasné požiadavky, podmienky a potreby spoločnosti.

Jednou z výrazných zmien je postup v edukačnom procese podľa výchovno – vzdelávacích programov. Oblasť vzdelávania zastrešujú vzdelávacie programy a činnosť v školských zariadeniach je obsiahnutá vo výchovných programoch.

Ministerstvo školstva SR vydáva a zverejňuje povinný obsah výchovy a vzdelávania v školách. Zo štátneho programu vychádzajú školy pri tvorbe svojich školských vzdelávacích programov, ktoré sú základným dokumentom a uskutočňuje sa podľa neho výchova a vzdelávanie v škole.

Výchovný program školského klubu detí nadväzuje na program školy. Je základným dokumentom ŠKD, podľa ktorého sa v ňom uskutočňuje výchovno – vzdelávacia činnosť. Výchovný program je vypracovaný v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania podľa školského zákona. Keďže samotný školský zákon je reakciou na spoločenské zmeny, hlavnou náplňou činnosti školských klubov detí je naučiť žiakov praktické životné zručnosti pre život. Systémovým prístupom k výchove detí cvičiť ich kľúčové kompetencie pre riešenie konkrétnych životných situácií. V ŠKD nie sú hlavnou súčasťou výchovnej práce vedomosti žiakov, ale sú to hlavne sociálne zručnosti. Nejde o školský výkon žiaka, ale o kvalitu sociálnych vzťahov k spolužiakom, vrstovníkom.

Výchovno-vzdelávací proces v ŠKD prispieva k rozvoju kľúčových kompetencií. Cieľom je nadviazať na základy položené v predprimárnom vzdelávaní a vhodne dopĺňať kompetencie získané pri výchove v rodine a v procese vyučovania v škole. Celý proces je založený na priamych zážitkoch z činností, v prepojení s reálnymi životnými situáciami. Získaný súbor znalostí, schopností a zručností slúži k tvorbe vlastných postojov a hodnôt.

Školský klub detí je školské zariadenie výchovy mimo vyučovania pre deti, ktoré plnia povinnú školskú dochádzku v čase mimo vyučovania i v čase školských prázdnin.

Náplňou sú:

- príprava na vyučovanie,
- výchovné činnosti,
- odpočinkové činnosti,
- rekreačné činnosti,
- záujmové činnosti,
- sebaobslužné činnosti,
- verejnoprospešné činnosti,
- sebarealizačné činnosti,
- socializačné činnosti.

Činnosť prebieha formou organizačných jednotiek, realizovaná pomocou zásad, metód a prostriedkov. Najvýznamnejším elementom zvolených postupov je využívanie rôznych druhov hier.

Vzhľadom na tému o ktorej pojednáva táto práca nemožno opomenúť zvýraznenie veľkého priestoru na reedukáciu problémov žiakov, ktoré plynú z prítomnosti špecifických vývinových porúch učenia. Vzhľadom na rozmanitosť oslabení je možná náprava pri všetkých druh činností. Zároveň pri príprave jednotlivých zložiek je možné zamerať sa na cielenú reedukáciu istých oslabení a porúch. Výhodou je, že je tu priestor ako na individuálnu činnosť, tak aj na kooperatívny proces, pri ktorom majú žiaci s istou poruchou možnosť spolupracovať a takzvane „odzerať“ správnosť vykonávania činností od členov skupiny, ktorí istý problém nemajú. Keďže základným prostriedkom v ŠKD je hra, stráca sa u detí napätie, strach zo zlyhania, či zo zlej známky. Takouto formou pristupujú k plneniu jednotlivých úloh a tým aj k postupnému odstraňovaniu problémov prirodzene, uvoľnene, bez zábran.

2. EMPIRICKÁ ČASŤ

2.1 Cieľ a predpoklady

Cieľom empirickej časti je zistiť, či vhodný výber aktivít telesnej, hudobnej a výtvarne zložky činnosti v ŠKD prispeje k odstráneniu problémov plynúcich z prítomnosti ŠVPU.

Daný cieľ bol stanovený vychádzajúc z poznania, že:

- V dnešnej dobe sa každodenne stretávame so žiakmi so špecifickými vývinovými poruchami učenia, či už v priestoroch škôl, alebo mimoškolských zariadení. Tendencie smerovania edukácie týchto žiakov vedú k integrácii a inklúzii spolu s intaktnou populáciou.
- Pedagógovia sústavne vyhľadávajú nové formy, spôsoby a postupy reedukácie, aby práca bola zaujímavá a prítiažlivá pre žiakov. Predpokladám, že uvedené činnosti v projekte poslúžia tak učiteľom ako i odborným zamestnancom pri práci so žiakmi so špecifickými vývinovými poruchami učenia. Budú akousi nápodobou, receptom ako sa nebáť bežne používané činnosti a hry detí využívať vo vyučovanom, či reedukačnom procese. Ich zaradenie stretnutia obzvláštnia, rozohrajú, priblížia detskej mentalite.
- Splnením stanoveného cieľa prispejeme k napĺňaniu cieľov výchovy a vyučovania žiakov so ŠVPU, ktoré vychádzajú zo školského zákona, štátneho a školského vzdelávacieho a výchovného programu.

Predpoklady:

Predpoklad 1: Predpokladáme, že žiak, ktorý absolvuje reedukačne zamerané činnosti v ŠKD zaznamená lepšie výsledky vo výstupných testoch ako v testoch vstupných.

Predpoklad 2: Predpokladáme, že úroveň výkonov u žiaka navštevujúceho ŠKD bude vyššia ako u žiaka, ktorý ŠKD nenavštevuje.

2.2 Metodika

Empirická časť je zameraná na prípadovú, kvalitatívnu štúdiu, pri ktorej boli využité:

- štúdium odbornej literatúry, týkajúcej sa danej témy,
- zostavenie vhodných aktivít z oblasti výtvarnej, hudobnej a telesnej zložky v činnosti ŠKD, ktoré by mali napomáhať k odstráneniu problémov plynúcich zo ŠVPU,
- pozorovania a diagnostika žiakov,
- analýza výsledkov činností,
- kazuistika.

Východiskami budú porovnania úrovne schopností dvoch žiakov so ŠVPU, získaných pozorovaním a orientačnými neštandardizovanými diagnostickými testami. Zámerne boli vybrané vzorky takmer identických osôb, aby sme mohli čo najpresnejšie vypožorovať vplyv reedukačných cvičení počas pobytu v ŠKD. Je samozrejme potrebné zohľadniť:

- v prípade diagnostikovaných rovnakých porúch žiakov, nie je ich podobnosť zrkadlová, ale iba príbuzná,
- na samotný výkon žiaka pôsobí nie len prítomnosť poruchy, ale i úroveň intelektu, osobnostné vlastnosti, zdravotný stav, motivácia, prostredie, vzťah k okoliu, k spolupracujúcim osobám a mnoho ďalších faktorov.

Východiskom bude i zásobník činností zameraných na reedukáciu ŠVPU. Súbor týchto aktivít je spracovaný v spolupráci so špeciálnym pedagógom CPPPaP. Použité sú vlastné vytvorené návody a prípravy, ale i materiály z vlastného zborníka špeciálnej pedagogičky vytvoreného z rôznych zdrojov odbornej literatúry ako i jej vlastných vytvorených cvičení.

2.2.1 Popis diagnostických nástrojov

Pracujeme s neštandardizovanými orientačnými testami, vypracovanými v spolupráci so špeciálnym pedagógom CPPPaP. Z praktických dôvodov pre vyhodnocovanie sú hodnotené jednotlivé výkony v škále od 1 po 4. Úroveň jedna je najslabšia, úroveň štyri je výkon najlepší.

- kresba podľa diktátu,
- orientačný test auditívnej oblasti – sluchová analýza a syntéza jedno, dvoj, troj a štvorslabičných slov, určovanie prvej a poslednej hlásky slov začínajúcich a končiacich na samohlásku i spoluhlásku.
- diagnostické pozorovanie.

Záznamový hárok

1. Napodobňovanie a zaznamenávanie jednoduchých grafických tvarov:

- bez nepresností,
- s miernymi nepresnosťami,
- s výraznými nepresnosťami,
- úloha nesplnená.

2. Používanie grafického nástroja v dominantnej ruke:

- správne,
- správne postavenie troch prstov, ale nízko,
- nesprávne postavenie troch prstov, správna výška úchopu,
- nesprávne postavenie troch prstov, nízko.

3. Orientácia na ploche:

- bez problémov,
- s menšími problémami,
- s výraznými problémami,
- nezvládnuté.

4. Doba sústredenia sa na vykonávanú činnosť:

- veľmi krátka (do 5 minút),
- krátka (do 10 minút),
- oslabená (do 20 minút),
- únosná (do 30 minút).

5. sluchová analýza a syntéza slov:

- má, vy, ži,
- dám, les, kôš,
- žaba, lúka, malý,
- kosti, život, nájdem,
- čítame, nosíte, kosená,
- kávička, tancuje, počítam,
- ponapína, pásavali, pokazený,
- podonášať, zabíjačka, poskakuje.

6. určenie prvej hlásky v slove:

- autobus, egreš, oblok, anténa,
- palica, kopec, mláka, brána.

7. určenie poslednej hlásky v slove:

- kanvica, komáre, noviny,
- košík, cukor, most.

Kresebný diktát

Nakresliť kruh v strede papiera, urobiť z kruhu slniečko dokreslením lúčov v smere hore jeden, v smere dole jeden, v pravo jeden, vľavo jeden, v smere pravého horného a pravého dolného rohu po jednom lúči, v smere ľavého horného a ľavého dolného rohu po jednom lúči, do okienok medzi lúče nakresli štvorec a trojuholník tak, aby neboli v spoločnom okienku.

2.2.2 Koncepcia a popis projektu

Dĺžka trvania: tri mesiace

Materiálne vybavenie: obrázkové časopisy, temperové farby, výkresy, farebné papiere, vyfúknuté vajcia, lepidlo, nožnice, prstové farby, nahrávka relaxačnej hudby (príroda), CD prehrávač, modelovacia hmota,

Spôsoby a prostriedky realizácie: skupinové i individuálne činnosti z oblasti výtvarnej, hudobnej a telesnej výchovy v ŠKD. Činnosti budú realizované nie len priamo na v čase uvedených zložiek výchovy, ale podľa záujmu i v čase aktivít podľa vlastného výberu, prípadne doma s rodičmi.

Oblasť výtvarnej výchovy

vek	6 - 10 rokov, dysgrafici
téma	V lese
spôsobilosť	napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary
cieľ	vedieť dotvoriť chýbajúce časti tvarov
úloha	domalovať neúplné tvary na obrázku
forma	Individuálna
výt.technika	montáž, maľba temperou
postup	Na plochu nalepiť vystrihnuté obrázky z časopisov na tému lesa. Temperou domalovať neúplné tvary z obrázka. Domalovaním vytvoriť obrázok lesa.

vek	6 - 10 rokov, dysgrafici
téma	Motýľ
spôsobilosť	napodobňovať a zaznamenávať jednoduché grafické tvary
cieľ	vedieť dotvoriť chýbajúce časti tvarov
úloha	dotvoriť chýbajúcu časť otláčaním
forma	individuálna

výt.technika	maľba temperou, otláčanie
postup	Papier preložit' na polovicu. Do ľavej polovice namaľovať ľavú časť motýľa, hustou a hrubou vrstvou. Preložením otláčiť druhú časť motýľa. Domaľovať líku.

vek	6 - 10 rokov, dysgrafici
téma	Veľkonočné vajíčko
spôsobilosť	správne používať grafické nástroje v dominantnej ruke
cieľ	vedieť ovládať prstové svalstvo pri grafickej činnosti
úloha	vyzdobiť veľkonočné vajíčko
forma	individuálna
výt.technika	vytrhávanie, koláž
postup	Vytrhávať farebné papiere. Postupne nalepiť po celej ploche vajíčka.
vek	6 - 10 rokov, dysgrafici
téma	Rozprávkové bytosti
spôsobilosť	správne používať grafické nástroje v dominantnej ruke
cieľ	vedieť ovládať prstové svalstvo pri grafickej činnosti
úloha	z otláčiek dlaní vytvoriť rozprávkové bytosti
forma	Skupinová
výt.technika	otlačanie, kresba
postup	Prstovými farbami natrieť dlaň a otláčiť. Dokresliť znaky, ktoré dotvoria rozprávkovú bytosť.

vek	6 - 10 rokov, dysgrafici
téma	Moja obec
spôsobilosť	orientovať sa na ploche papiera

cieľ	vedieť umiestniť tvar na ploche papiera
úloha	vytvoriť obraz obce
forma	Skupinová
výt.technika	montáž, kresba
postup	Vystrihnúť rôzne domčeky a iné budovy patriace do obce z časopisov. Postupne nalepovať na plochu. Dokresliť ulice, parky a ostatné časti obce.

vek	6 - 10 rokov, dysgrafici
téma	V obchode
spôsobilosť	orientovať sa na ploche papiera
cieľ	vedieť umiestniť tvar na ploche papiera
úloha	vytvoriť obchod s vystaveným tovarom
forma	individuálna
výt.technika	maľba, montáž
postup	Temperou namaľovať poličky / regále / v obchode. Z časopisov vystrihnúť predmety / napr. hračky / a nalepovať do poličiek. Vytvoriť obchod s vystaveným tovarom.

vek	6 - 10 rokov, dysgrafici, dyslektici
téma	Zvieratá
spôsobilosť	sústredene vykonávať činnosť určitý čas
cieľ	vedieť zámerne ovládať pozornosť
úloha	vymodelovať zvieratá podľa zvuku

forma	individuálna
výt.technika	modelovanie
postup	Pustiť relaxačnú hudbu – PRÍRODA. Započúvať sa do zvukov. Vymodelovať zvieratá, ktorých zvuk bolo počuť.

vek	6 - 10 rokov, dysgrafici,dyslektici
téma	V krajine zvukov
spôsobilosť	sústredene vykonávať činnosť určitý čas
cieľ	vedieť zámerne ovládať pozornosť
úloha	výtvarne znázorniť zvuk, podľa toho čo mi pripomína
forma	skupinová
výt.technika	maľba, kresba
postup	Vypočuť si zvuk / napr. šušťanie igelitovej tašky, štrngot kľúčov a pod. / Nakresliť, alebo namaľovať čo mi zvuk pripomenul, čo si pod tým zvukom predstavujem. Vystrihnúť a nalepiť na spoločný papier. Každý spoločný papier bude obsahovať rôzne vnímanie rovnakého zvuku.

Výtvarné hry s hudbou

A/ Čiaranie pri hudbe

Cieľ : Spontánna emotivita, rytmus, rozvoj grafomotoriky

Postup : Pustíme dynamickú hudbu a deti ľubovoľnými ťahmi štetcom po papieri v rytme hudby začnú vyjadrovať momentálne pocity z počutej hudby. Nejde o napodobnenie tvaru. Ide o vlastný proces, o ten prežitie splynutia s hudbou, o spontánny „tanec štetcom na papieri.“ Čmáranie má aj veľmi upokojujúci a uvoľňovací účinok.

B/ Maľovanie pri hudbe

Cieľ : Predstavivosť, sebaujadrnenie

Postup : Ako pri čiaraní, ale sa snažíme aj o vytvorenie kompozície, ale nie konkrétneho, lež abstraktných tvarov. Miesto štetca možno využiť maľbu rukou, hrebeňom, špongiou, otláčanie a podobne.

C/ Maľované pesničky a príbehy

Cieľ : Predstavivosť, sebaujadrnenie, osobný vzťah k príbehu.

Postup : Zaspievame si pieseň, alebo prečítame príbeh. Porozprávame sa o obsahu, akú má náladu, o akých postavách hovorí, o ich vlastnostiach, konaní. Čo prežívajú, aké majú vzájomné vzťahy. Potom nakreslia konkrétny námet.

Obmena - Môžu nakresliť, čo si myslia, že sa stalo pred, alebo po situácii.

Doplňujúce výtvarné aktivity

- kresba vlastnej postavy
- kresba portrétu podľa zrkadla
- kresba so zatvorenými očami
- vlastná karikatúra
- čmáranie oboma rukami naraz a následné hľadanie konkrétnych tvarov
- štafetové kreslenie
- dopĺňanie obrysu postavy
- dopĺňanie chýbajúcich častí obrázku

Oblasť hudobnej výchovy

A/ Motivácie k nácviku správneho dýchania

- fúkame baliestku
- fúkame do pahreby, aby rozhorel oheň
- fúkanie horúcej polievky
- fúkam do pierka
- nafúkavam balón až praskne
- vietor – slabý, silnie, víchor
- po nádychu výdych na : ssss, fúúú, ššššš, postupne na 4, 6, 8 a 10 dôb

B/ Artikulačné hry

Povedz 3 krát za sebou - využitie rôznych jazykolamov:

Od Petra niet tepla, po Petre je už po teple.

Pokopete mi to pole, alebo nepokopete mi to pole.

Ak ju Julo nenaolejuje, naolejuje ju Júlia a ja.

Naše húsatá sa všetky cez priekopu poprekoprcovali.

Šašo suší osušku.

Host', hod' kost' pod most!

Roztrhli si krpce dvaja krtkovia.

Na klavíri hrala Klára Kráľová.

Železo, železo, oželezilo si sa, koleso, koleso, okolesilo si sa.

V našej peci myši pištia, v našej peci psík spí.

Kvapla kvapka.

Strč prst skrz krk.

Dolár, libra, koruna, euro.

A tie vrabce z toho tŕnia štrnk-brnk do druhého tŕnia.

C/ Hlasovo – artikulačné hry

My máme noviny, vy máte noviny - postupne po poltónoch hore stupnicou, po celých dolu na jednom tóne

Hora, hora, vysoká si – postupne po poltónoch hore, po celých dolu stupnicou v melódii Spev známych piesní so zámenou samohlások na jednu. Vhodné sú Tancuj, tancuj, Sedí mucha na stene, Holka modrooká. Napríklad miesto „Holka modrooká“ spievame „Halka madraaká“, alebo „Hulku mudruukú“ atď.

D/ Tlieskanie

Cieľ : Zmysel pre rytmus, postreh, spolupráca

Postup : Stojíme v kruhu a prvý hráč tleskne smerom k susedovi po pravej ruke. Ten tlesknutie „prevezme“ a pošle ďalej. Tlesknutie obieha po kruhu jedným smerom 2 – 3 krát a potom nasleduje :

vedúci hry zmení smer – a tlesknutie beží po kruhu späť, niekoľkokrát obehne kruh.

všetci sa otočia chrbtom a tlesknutie beží jedným smerom po kruhu, potom druhým. Obrátení hráči chrbtom musia pozornejšie vnímať, kde je zvuk a kedy na nich príde rad (ak nachvíľu zatvoríme oči, zvuk pripomína plieskanie vody v rieke medzi kamienkami, živý rytmus nie je strojovo presný, vždy sa trošku oneskoruje a predbieha).

skúšame to rýchlejšie a čo najrýchlejšie.

obrátime sa zasa čelom do kruhu a posielame si jedným smerom po kruhu vlnu piatich tlesknutí tak, že každý hráč tleskne iba raz. Vlna začína rýchle a rázne, ale úder od úderu slabne a spomaľuje sa. Potom je pauza a šiesty hráč zasa začína energickým tlesknutím novej vlny.

Obmena : to isté, ale rýchlejšie.

E/ Dupanie v kruhu

Cieľ : Spolupráca, zmysel pre rytmus

Postup : Stojíme v kruhu a vytvárame neprerušovaný rytmus tak, že dupeme jeden za druhým, prvý hráč **pravou** alebo **ľavou** nohou, nadväzuje sused to isté. Teda v schéme : **P – Ľ – P – Ľ...** Dupnutie koluje po kruhu v rovnakom rytme. Necháme ho obehnúť 2 – 3 krát. Potom možno zrýchliť tempo.

Obmena : Dupnúť musia vždy dve vedľa seba stojacie nohy dvoch hráčov súčasne – jeden ľavou a druhý (vľavo od neho) súčasne svojou pravou nohou. Potom druhý ľavou a zároveň s ním ďalší (vľavo od neho) pravou atď., podľa schémy : **ĽP – ĽP – ĽP – ĽP...** Smer nemeníme, ale po čase to skúsime otočením chrbtom do kruhu.

F/ Ramsasa

Cieľ: Sústreďenie, artikulácia, zmysel pre rytmus a spoluprácu

Postup : Hrá sa v kruhu a po každom opakovaní sa zrýchľuje tempo reči a pohybov. Kto popletie, vypadáva a kruh sa znižuje. Riekanka pochádza z lapončiny. Hra pôsobí zložito, ale je jednoduchá a deti ju radi hrajú.

Pohyby a slová :

Ram (1) **sa** (2) **sa** (3) - **ram** (1) **sa** (2) **sa** (3)

duli (4) **duli** (4) **duli** (4) **duli** (4) – **ram** (1) **sa** (2) **sa** (2).

Arak (5) **ju** (6) – **arak** (5) **ju** (6)

duli (4) **duli** (4) **duli** (4) **duli** (4) – **ram** (1) **sa** (2) **sa** (2).

Legenda – pohyby v rytme jednotlivých slov (slabík)

- na 1 klepneme prstami oboch rúk na rameno suseda vľavo
- na 2 si klepneme prstami na svoju hrud'
- na 3 klepneme prstami na rameno suseda vpravo
- na 4 robíme pred sebou oboma rukami pohyb, akoby mačka škrabala na vráta
- na 5 zdvihne obe dlane k oblohe
- na 6 dlane položíme na stehná

G/ Dialóg dvoch bubnov

Cieľ : rytmické cítenie, kontakt, komunikácia

Postup : Rozhovor vo dvojici len za pomoci bubnovania, bez slov. Prvý z dvojice zabubnuje krátku správu. Druhý, ktorý ho počúval, odpovedá a zasa naopak.

Rozhovor nebýva vždy len pokojný. Niekedy dôjde i ku vzrušenej hádke a k „výmene názorov“, bubny sa dostanú do sporu. Keď pokračujeme, rozruch sa upokojí a bubny sa zmieria.

Obmena : Zaviažeme hráčom oči a potom z nich vytvoríme dvojicu. Nikto tak nevie, kto je s kým partnerom. Po skončení hry majú popísať svoje dojmy a uhádnuť, s kým boli v dvojici.

H/ Štafeta mien

Cieľ : hlásková analýza a syntéza mien

Postup: Deti stoja , alebo sedia v uzavretom kruhu. Každý postupne ako sedí čo najzrozumiteľnejšie vyhlásuje svoje prvé meno.

CH/ Klbko

Cieľ: hlásková analýza a syntéza mien, rozvoj motoriky prstov a rúk, orientácia v priestore

Postup : Hráči sedia na zemi v kruhu. Každý povie svoje meno po hláskach. Potom si hráči gúľajú klbko vlny, alebo špagátu. Prvý hráč drží koniec nite prstom na zemi celý čas. Ten kto klbko dostane, pridrží prstom niť na zemi a klbko posúva ďalšiemu s tým, že vyhlásuje jeho meno. Na zemi sa vytvára „pavučina“ z vlny.

Hru možno ukončiť vystavením vzniknutej pavučiny, preliezaním pomedzi nite pavučiny, alebo navíjať klbko späť a deti hláskujú meno predchádzajúceho spoluhráča.

Poznámka: Hra pre vedúceho podáva i obraz sociálnych vzťahov v skupine, podľa hustoty nití u jednotlivých členov skupiny. Je vhodné hru opakovať po uplynutí určitého časového obdobia a porovnať ako sa sociálne vzťahy v skupine menia.

I/ Tep srdca

Cieľ: vnímanie rytmus, sebareflexia a sebazpoznanie

Postup : Nahmatáme si na zápästí tepnu a vnímame tep svojho srdca, jeho rytmus. Ak to niekomu nie je príjemné, nenutíme ho. Uistíme sa, že svoj tep už našli všetci. Rytmus svojho tepu potom každý zľahka vyklepáva prstami o stôl, alebo špičkou topánky do zeme. Postupne sa všetci v svojom rytme začnú pohybovať v priestore, zosilňujú vyklepávanie a improvizujeme v rytme i pohybom tela. Gradácia vrcholí a hra sa postupne upokojuje. Potom si v kruhu vyrozprávame svoje dojmy a pocity.

J/ Hlava, ramená ...

Cieľ : Spoznávanie časti tela

Postupné zrýchľovanie pohybov, podľa tempa spevu

Postup : Skupina stojí napríklad v polkruhu (kruh, rad...), spieva text piesne a zároveň ukazuje jednotlivé časti tela podľa textu. Text sa niekoľkokrát opakuje, vždy sa zrýchli tempo.

Text : Hlava, ramená, kolená, prsty, kolená, prsty, kolená, prsty.

Hlava, ramená, kolená prsty, oči, uši, ústa, nos.

K/ Otec Abrahám

Cieľ : Poznávanie pravej a ľavej časti tela

Postup : Deti sedia v kruhu, alebo v inom útvare, spievajú a pohybujú časťou tela, ktorá sa v texte spomína a to tak, že jednotlivé časti sa postupne pridávajú, napokon sa v závere piesne pohybujú celým telom.

Text : Otec Abrahám, sedem synov mal, sedem synov mal, otec Abrahám.

Nič nerobili, iba sedeli a dívali sa sem a tam. Á – pravá ruka !

Ľavá ruka !

pravá noha !

Ľavá noha !

hlava !

telo !

L/ Keď si šťastný

Cieľ : Poznávanie pohybov časťami tela, dodržanie rytmu

Postup : Deti sedia v akomkoľvek útvare, vykonávajú pohyby podľa textu, do rytmu piesne.

Text : Keď si šťastný, tleskaj rukami, keď si šťastný, tleskaj rukami.

Keď si šťastný, tleskaj, šťastný tleskaj, keď si šťastný tleskaj rukami.

Keď si šťastný, lúskaj prstami...

plieskaj kolená...

dupaj nohami...

zvolaj HOLÁ HEJ!...

všetko naraz rob...

Oblasť telesnej výchovy

Relaxácia, často v spojení s hudbou a s vybavením predstavy je známa už zo staroveku. Má blahodárny vplyv uvoľnenia tela, na uvoľnenie duševné. Schopnosť dôkladne sa uvoľniť pomáha zbavovať sa vnútorného napätia a lepšie zvládajú problémy so zaspávaním, nervozitou, úzkosťou, agresivitou, ale napomáha pri procese učenia sa.

Krátke relaxácie trvajú od niekoľko sekúnd až po zhruba desať minút. Sústreďme sa v nich na uvoľnenie dychu a celého tela. Prejdeme si jednotlivé časti tela svojim vedomím, čo je možné v ľahu, sede (v triede v lavici) a dokonca i v stoji, alebo za pohybu. Z tohto dôvodu pri výbere aktivít sú zaradené i relaxačné cvičenia.

Poznámka : Skôr ako začneme s relaxáciou, poistíme sa proti vyrušeniu, na dvere dáme ceduľku: „Nevstupovať prosím, relaxujeme“. Zatvoríme okná, vypneme telefón, stlmíme svetlá, rozdáme karimatky, alebo relaxujeme v sede. Upravíme vzdialenosť medzi žiakmi tak, aby sa nerušili navzájom.

A/ Segmentová relaxácia

Použijeme pohodovú hudbu pre osvieženie kdekoľvek, trebárs i počas vyučovania. Každý si rozdelí svoje telo v predstavách na tri časti (segmenty). Prvý zahŕňa hlavu a krk až k ramenám, druhá hrudník a brucho až k lona a obe paže od ramien k prstom, tretiu časť zahŕňa spodná časť tela od lona až po prsty nôh. Uvoľňujeme sa pozvoľne, na tri fázy.

B/ Unavený medvedík

Cieľ : Psychofyzické uvoľnenie, predstavivosť, láskyplný ťah

Postup: „Bol jeden medvedík. Vrátil sa domov, do svojej jaskyne. Spokojný, ale tiež trošku unavený. Lahol si na chrbát a zatrepal jednou labkou. Bola ťažká a medvedík ju nechal padnúť – bum. Potom urobil to isté aj s druhou labkou. Ležal a pritom cítil, ako je unavený a ťažký. Ospalý. Predné a zadné labky má ťažké. I hlavu. I zadoček. Medvedík zvolna a zhlboka dýchal. Uvoľnil si pomaly hlavičku, ušká, noštek, pusu, nos. Zatvárali sa mu oči. Nebránil sa a zatvoril ich. Zdalo sa mu, že ho hladí mamička, ľahúčko ho kolíše. Opäť hlboko a voľne dýcha. Bolo mu krásne. A chcelo sa mu spať.“

Poznámka : Môžeme použiť i bábkou, ktorá to akože deťom rozpráva a ony ho napodobňujú.

C/ Imaginácie pri hudbe

Cieľ : Duševná a telesná relaxácia, kladné sebapojatie

Postup : Pri pokojnej hudbe navodzujeme tieto predstavy :

- vaše telo je jaskyňa v horách a vanie v nej svieži vánok,
- ste snehuliak, ktorý sa zjari na stráni na slniečku roztápa,
- ste kus masla, ktoré sa rozpúšťa na panvici,
- ste kus ľadu, ktorý sa pozvoľne rozohrieva na piecke atď.

D/ Prechádzka vnútrom tela

Cieľ : Mapovanie vnútorných pocitov a vnímanie svojho tela

Postup: V ľahu sa uvoľníme a vydáme sa svojim vedomím na imaginárnu prechádzku vnútrom svojho tela. Predstavujeme si pri nej postupne jednotlivé vnútorné orgány, vľúdne sa im v duchu prihovárame a „pohládzaním“ ich posilňujeme. Veľmi pritom závisí na sile predstavy. Cvičenie prekrvuje dotyčné časti tela lokálne.

E/ Pohybová fantázia

Cieľ : Motivované psychofyzické uvoľnenie v pohybe, predstavy.

Postup : Ide o imaginárny pohyb. Pri pomalej hudbe hráči improvizujú uvoľnenými pohybmi s predstavou, že sú :

- kozmonauti v beztiažovom stave,
- potápači v ľahkom skafandri a voľne sa nechávajú unášať silným prúdom pod hladinou,
- v sprche a lenivo sa preľahujú pod prúdom príjemnej teplej vody,
- bábky, ktorým bábkar postupne odstriháva nite,
- morská tráva prirastená ku skale, ľahko obmývaná vlnami,
- babie leto vo vánku.

F/ Na balóny

Cieľ : Opakované striedanie uvoľnenia a napätia, neverbálne prejavy, imaginácia

Postup : „ Predstavte si, že každý z vás je veľký balón. Ležíte však vyfúknutý na tráve. Čakáte, kým vás niekto príde nafúknuť. V tom prichádza Marek a nafúkava vás- balón autopumpou – šš-šš-šš... Balóny sa narovnávajú a rastú. Ste stále väčší a väčší. Šš-šš-šš a už sa odlepujete od zeme. Ako veľké, krásne guľaté balóny si lietate vo vzduchu. Vysoko nad zemou. Voľne, vysoko nad krajinou. Dole pod vami je kľukatá rieka, mierne kopce, dedinky, domčeky. Všetko z výšky je veľmi maličké. Zavial vietor a ešte

Napr. takto :

Zrak: Prehliadnime si kocku očami, akoby sme ju pozorovali pod mikroskopom. Všímame si každý detail / napr. štruktúru dreva/ a porozprávame si spoločne o zrakových dojmoch.

Sluch : Chytíme kocky do rúk a búchame nimi o seba, najskôr silno, potom ľahučko. Šúchame kockami o seba. Pustíme kocky na zem a počúvame ako dopadli.

Čuch : Ovoniavame kocky. Voňajú drevom. Keď priložíme kocku k uchu, cítime jej vôňu ? Prečo nie ?

Chut' : Keby ľudia jedli drevo, ktorú časť tela by použili ? Myslíte si , že by nám drevo chutilo? Čo nám chutí na desiati, obed ,...? Máte radi sladké alebo slané jedlo? Chutí vám veľmi okorenené jedlo? Prečo nie ?

Hmat : Vezmite si kocku do ruky a ohmatajte ju. Prechádzajte po jej povrchu prstami. Teraz si ju priložte k tvári, na ruku, na nohu, ...cítite, že najlepšie ju ohmatáte končekmi prstov ?

Na záver rozdá učiteľ deťom papiere. Na stôl rozloží rôzne kocky. Deti si vyberú kocku, ktorá sa im páči, obkreslia ju na papier a skúsia o nej vymyslieť príbeh. Potom každý svoj príbeh prečíta.

F/ Zrkadlo

Cieľ: Rýchlosť, pohotovosť, kontrola, spolupráca

Postup : Deti utvoria dvojice. Jeden je „zrkadlo“ a druhý je pred zrkadlom. Dieťa pred zrkadlom vykonáva rôzne pohyby a „pozerá sa na seba v zrkadle.“ Dieťa „zrkadlo“, musí pohotovo opakovať predvádzané pohyby, aby išli takmer súčasne s predvádzanými pohybmi svojho druha. Po určitom čase, vedúci vymení úlohy vo dvojiciach.

G/ Farebné autá

Cieľ: Pozornosť, reakcia na zrakový podnet, koordinácia pohybov

Postup: Deti sú rozdelené do dvoch skupín. Označené červeným a zeleným krúžkom. Na semafore pozorujú označenie farby. Na znamenie zelenej deti chodia po obvo-

svojho kruhu. Ak naskočí červená, deti robia dychové cvičenia. Na znamenie žltej deti štartujú. Prechádzajú z drepu do podrepu a späť. Cviky sa pri farbách opakujú 2-3 krát.

H/ Autíčka 1

Cieľ: Rozvíjať priestorovú orientáciu

Postup: Vyznačíme obdĺžnikové hracie pole. Žiakov rozdelíme do 4 skupín, každá má inú farbu. Na lepšie rozlíšenie môžeme deťom rozdať farebné krúžky. Učiteľ stojí v strede, v ruke drží krúžky všetkých štyroch farieb. Vyberie dva farebné krúžky a zodvihne ich nad hlavou. Žiaci, ktorí majú autíčka príslušnej farby si v zástupoch vymenia miesta, pričom sa nesmú zraziť.

CH/ Autíčka 2

Cieľ: Rozvíjať priestorovú orientáciu a koordináciu pohybov

Postup: Žiaci sú rozdelení do štyroch skupín. Každá z nich stojí v jednom rohu telocvične. Každý žiak je autíčko. Uprostred ihriska stojí strážnik – učiteľ. Na pokyn strážnika si autá podľa príkazov menia stanovištia. Spôsob presunu volí učiteľ (poklus, beh, cvalový beh).

Metodická poznámka: Hre môže predchádzať motivačný rozhovor o autách, aké značky áut sú podľa detí najlepšie, podľa čoho sa riadia autá v doprave. Možnosť využiť poznatky z dopravnej výchovy.

Obmeny výmeny miest:

- presuny áut sa konajú na rýchlosť formou súťaže,
- vymieňajú sa len dve družstvá po uhlopriečke,
- dve družstvá po obvode ihriska,
- všetky štyri družstvá po obvode alebo uhlopriečkách.

I/ Na vlak

Cieľ: Dodržať rytmus a celosť útvaru, spolupráca

Postup: Z detí sa zvolí rušeň, výpravca, ostatné deti sú vagóny, chytia sa za ruky a výpravca vypraví vlak.

Vláčik spieva:

„Š, š, š, š, š, š, š, š, (postupne zrýchľovať)

zo stanice, do stanice, malý vláčik vezie sa.

Fučí, píska vřzgajú mu na vagónoch kolesá.

Š, š, š, š, š, š, š, š (postupne spomaľovať) úúúúú! (zastaviť).

Stanica Poskočkovo!“ - treba si poskočiť a vlak sa dá do pohybu znovu. „Stanica Ťapkovce!“ – deti ťapkajú. „Stanica Kolienskovo!“ – deti si kľaknú. „Stanica Pesničkovo!“ – zaspievajú ľubovoľnú pesničku.

J/ Na vláčiky

Cieľ: Sústrediť sa na povel, reakcia na signál

Postup: Deti cvičia s ľubovoľným náčiním (farebné škatuľky, škatule od mlieka, krúžky), chôdza detí v rozptyle, na znamenie (učiteľka), ktorá deťom ukáže škatuľku červenej farby, urobia deti, ktoré majú náčinie rovnakej farby behom nástup – vláčik. Ostatné deti chodia ďalej a čakajú na ďalší povel utvoriť vláčik inej farby. Deti, ktoré už vláčik urobili, chodia v zástupe za vedúcim dieťaťom. Hru je možno zopakovať tak, že na povel urobia deti farebné vláčiky, t. j. urobia všetky deti vláčiky podľa farby.

Úloha: Chôdza v rozptyle, na znamenie stáť, rýchly beh, postreh, orientácia, chôdza, beh v zástupe.

K/ Rušeň

Cieľ: Predlžovať fázu výdychu

Postup: Deti chodia štvornožky akože vo vode. Nad vodou sa nadýchnu a po ponorení úst do vody vydýchnu. Robia to rytmicky za sebou a vydávajú zvuk ozajstného rušňa. Hra je zaujímavá, keď deti chodia v zástupe za sebou.

Metodická poznámka: Pri chôdzi v zástupe dbať na väčšie rozostupy, aby nedošlo ku kopnutiu alebo zraneniu.

L/ Závory

Cieľ: Orientácia v priestore, reakcia na povel, sústredenie

Postup: Dve deti predstavujú závory, stoja proti sebe, držia sa za ruky. Jedno dieťa je vedúcom, ktorý dáva pokyn, kedy sa majú závory zdvihnúť, či spustiť. Ostatné deti tvoria vlak. Osem detí predstavuje šoférov áut. Na pokyn: „Vlak ide!“ sa závory zatvoria, autá musia stáť. Pri otvorených závorách prechádzajú autá.

Metodická poznámka: Nakreslí sa cesta pre autá, koľajnice pre vlak. Autá pred začiatkom chráneného prejazdu spomalia, ak majú voľno, idú, ak nemajú, musia stáť, počkajú až prejde vlak.

M/ Na tunel

Cieľ: Práca v dvojici, sústredenie

Postup: Deti vytvoria tunel tak, že si dvojice kľaknú oproti sebe a spoja ruky v predpažení hore. Posledný pár začína hru na povel učiteľky. Snaží sa čo najrýchlejšie preliezť tunelom. Keď vyjde dvojica z tunela, zvolá „hotovo!“, čo je povelom na lezenie ďalšej dvojice. Tak sa vystriedajú všetky deti. Ak zvolíme súťažnú formu, zvíťazí družstvo, ktoré skôr splní úlohu.

Obmena: Pri menšom počte detí môže sa tunel vytvoriť zo zástupu pokrčmo a deti preliezajú.

2.2.3. Popis realizácie

Termín: január – máj

Dĺžka trvania vlastných aktivít so žiakmi: 3 mesiace - február, marec, apríl

Počet výchovných jednotiek so zaradením zvolených aktivít: 1 hodina denne, spolu 50 hodín (cvičenia zaradované i aktuálne podľa záujmu detí v iných druhoch činností)

v ŠKD, napríklad pri pobyte vonku, prípadne ich deti vykonávajú samé za spolupráci s rodičmi.

Materiálno – technické požiadavky: priestor triedy i mimo nej, obrázkové časopisy, temperové farby, výkresy, farebné papiere, vyfúknuté vajcia, lepidlo, nožnice, prstové farby, nahrávka relaxačnej hudby (príroda), hudobné nosiče s rôznym druhom hudby, CD prehrávač, modelovacia hmota, špagát, detské hudobné nástroje, karimatky, tabuľka s nápisom na dvere, drevené kocky, rôzne druhy kociek, kancelárske papiere, farebné pastelky, bábka, farebné škatuľky, škatule od mlieka, krúžky, semafor, záznamové hárky k diagnostike.

Priebeh:

I. Prípravná fáza – január:

- zostavenie diagnostickej batérie,
- príprava zásobníka hier, činností a aktivít,
- výber dvoch žiakov, ktorých budem pozorovať a dohoda s ich rodičmi,
- dohoda s vedením školy o možnosti realizácie projektu,
- príprava technicko-materiálneho zabezpečenia.

II. Fáza priebehu vlastného projektu:

- február – vstupná diagnostika, realizácia reedukácie,
- marec – realizácia reedukácie,
- apríl – realizácia reedukácie, kontrolná diagnostika.

III. Záverečná fáza – máj:

- vyhodnotenie diagnostických výsledkov,
- porovnanie výsledkov pozorovaných žiakov,
- vyvodenie záverov a odporúčaní.

2.3 Prieskumná vzorka

„Škola nesmie byť miestom slz, bludiskom a drinou, ale hrou, hosťinou a rajom“.

(J. A. Komenský)

Napĺňať slová významného pedagóga sa snažia zamestnanci, rodičia, žiaci a iní spolupracovníci školy, na ktorej som pracovala ako vychovávateľka školského klubu

detí. Presný názov školy: Súkromná základná škola pre žiakov s vývinovými poruchami učenia. Sídli v Martine, na ulici Š.Furdeka, v mestskej časti Záturčie. Zriaďovateľom je INSIDEX group, s.r.o. Pri škole je zriadené Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva.

V uvedenej škole sú vzdelávaní žiaci s vývinovými poruchami učenia. Vytvárajú sa tu podmienky pre výchovu a vzdelávanie s prihliadnutím na jedinečnosť každého žiaka a z toho vyplývajúce individuálne potreby. Vyučovanie prebieha pod vedením špeciálneho pedagóga. V triedach je nízky počet žiakov, čo umožňuje individuálny prístup ku každému žiakovi, podľa vytvorených individuálnych plánov. Devízou školy je najmä možnosť využívania kompenzačných pomôcok (počítače, grafické počítačové programy, diktafóny,...), špeciálne formy a metódy pri práci so žiakmi (individuálne tempo, nahradenie písania dlhých textov testami,...), špeciálno-pedagogické poradenstvo pre žiakov i rodičov ako i možnosť individuálnej logopedickej starostlivosti. Je veľmi dôležité vedieť, čo dokážu zvládnuť na vyučovacom procese a podľa toho upraviť podmienky a požiadavky. V bežných školách sú vzdelávané formou individuálnej integrácie. Tento spôsob výučby však nie vždy je v prospech integrovaného žiaka, prípadne jeho intaktných spolužiakov. Sú zriaďované i špeciálne triedy pre žiakov so ŠVPU avšak len pre I. stupeň. Výhodou školy pre žiakov so ŠVPU je, že sú zriadené triedy i pre II. stupeň, čím je zaistená plynulosť vzdelávania týchto žiakov, ktorým je prospešná táto forma vzdelávania pre ich všestranný rozvoj, získavanie vedomostí, zručností a potrebných kompetencií. Hlavnými cieľmi školy sú vychovať jedinca schopného zaradiť sa do bežnej spoločnosti a prežiť plnohodnotný život. Ponúknuť príjemné školské prostredie s možnosťou vzdelávania bez zbytočných pocitov menejcennosti, neúspešnosti, neschopnosti a podobne negatívnych pocitov, ktoré výrazne ovplyvnia ďalší vývin každého človeka, prihliadať na adekvátne hodnotenie a na jeho základe vytvárať zdravé sebahodnotenie, aby žiak zažil úspech, budoval si základy sebaúcty. Úzko spolupracovať s rodičmi, poskytnúť efektívny výchovno - poradenský servis pre žiakov a rodičov, poskytnúť starostlivosť špeciálnych pedagógov, prípadne aj spoluprácu so psychológom, odbornými lekármi a inými odbornými pracovníkmi. Základnými princípmi školy sú ľudskosť, tolerancia a rovnosť šancí pre každé dieťa.

Samotné vyučovanie je nie len procesom nadobúdania nových vedomostí, ale je koncipované zároveň ako proces reedukácie, kompenzácie i rehabilitácie. Takéto formy práce so žiakmi je i v oddeleniach školských klubov detí. Výber jednotlivých úloh a cvičení je so zreteľom na pomoc pri odstraňovaní problémov spôsobených vplyvom prítomnosti ŠVPU.

Pozorovala som výsledky dvoch žiakov z uvedenej školy. Pri výbere som sa zamerala najmä na to, aby mali diagnostikované rovnaké ŠVPU a aby jeden zo žiakov absolvoval aktivity v ŠKD zamerané na odstraňovanie problémov plynúcich z porúch učenia a jeden z nich školský klub detí nenavštevuje.

Základné údaje o žiakovi 1

Meno: Andrej

Ročník: 2.

Porucha: dyslexia, dysgrafia

Návšteva ŠKD: áno, od prvého ročníka

Základné údaje o žiakovi 2

Meno: Karol

Ročník: 2.

Porucha: dyslexia, dysgrafia

Návšteva ŠKD: nie

2.4. Výsledky a ich interpretácia

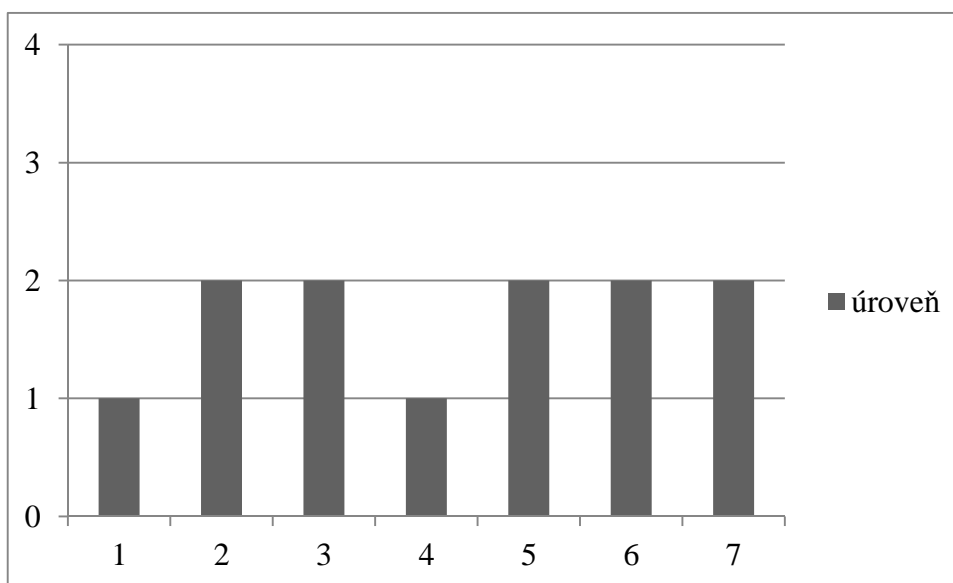
Vstupné údaje o žiakovi 1

Meno: Andrej

Výsledky vstupných pozorovaní:

- výrazné nepresnosti v napodobňovaní a zaznamenávaní jednoduchých grafických tvarov,
- nesprávne používanie grafického nástroja v dominantnej ruke (nesprávna poloha troch prstov, primeraná výška úchopu),
- slabá orientácia na ploche papiera,
- veľmi krátka doba sústredenia sa na vykonávanú činnosť (do 5 minút),
- sluchová analýza a syntéza slov zvládnutá pri jednoslabičných a dvojslabičných slovách s otvorenou slabikou,
- robí chyby v určovaní prvej hlásky slov, ak slovo začína samohláskou,
- pri určovaní poslednej hlásky slova správne určí len spoluhlásku.

Graf 1: Výsledky žiaka 1 - vstup

Zdroj: autor práce (vlastný výskum)

Vstupné údaje o žiakovi 2

Meno: Karol

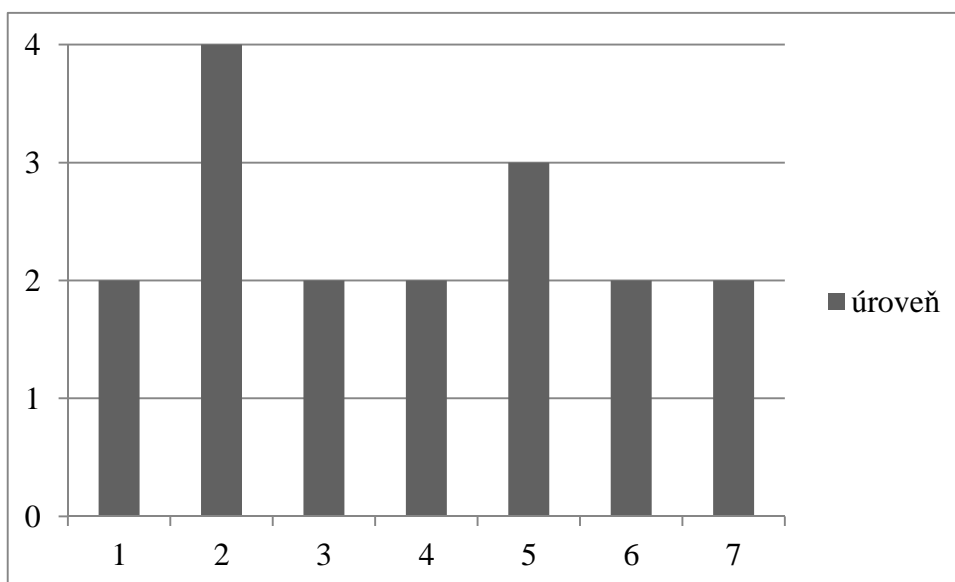
Výsledky vstupných pozorovaní:

- nepresnosti v napodobňovaní a zaznamenávaní jednoduchých grafických tvarov,

- správne používanie grafického nástroja v dominantnej ruke,
- slabá orientácia na ploche papiera,
- krátka doba sústredenia sa na vykonávanú činnosť (do 10 minút),
- sluchová analýza a syntéza slov zvládnutá pri jednoslabičných a dvojslabičných slovách s otvorenou i zatvorenou slabikou,
- robí chyby v určovaní prvej hlásky slov, ak slovo začína samohláskou,
- pri určovaní poslednej hlásky slova správne určí len spoluhlásku.

Graf 2: Výsledky žiaka 2 - vstup

Zdroj: autor práce (vlastný výskum)

Kontrolné údaje o žiakovi 1

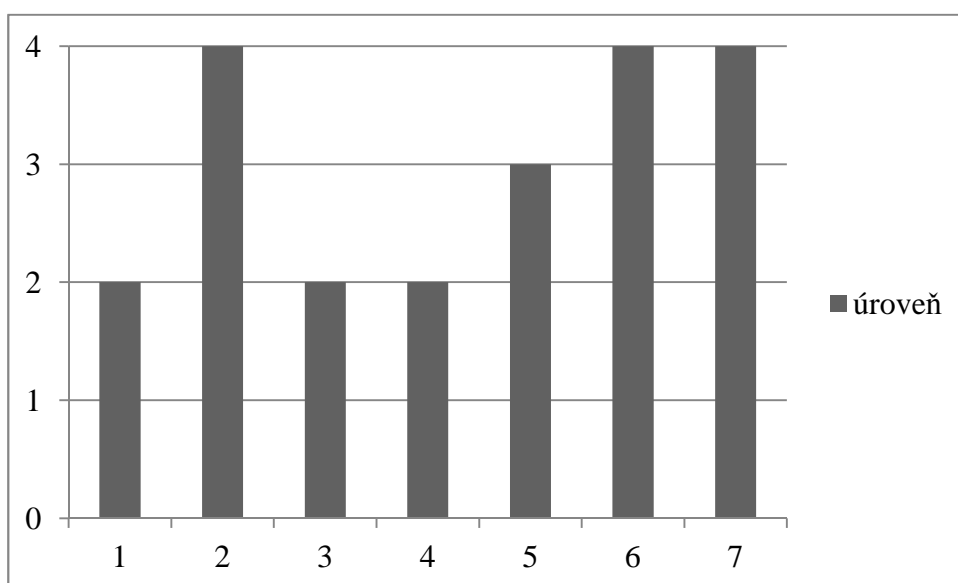
Meno: Andrej

Výsledky výstupných pozorovaní:

- napodobňuje a zaznamenáva jednoduché grafické tvary s miernymi nepresnosťami,

- správne používanie grafického nástroja v dominantnej ruke,
- pretrvávajúce problémy v orientácii na ploche papiera,
- krátka doba sústredenia sa na vykonávanú činnosť (do 10 minút),
- sluchová analýza a syntéza slov zvládnutá pri jednoslabičných dvojslabičných a trojslabičných slovách s otvorenou a zatvorenou slabikou,
- určí prvú hlásku slov,
- určí poslednú hlásku slova.

Graf 3: Výsledky žiaka 1 - výstup

Zdroj: autor práce (vlastný výskum)

Kontrolné údaje o žiakovi 2

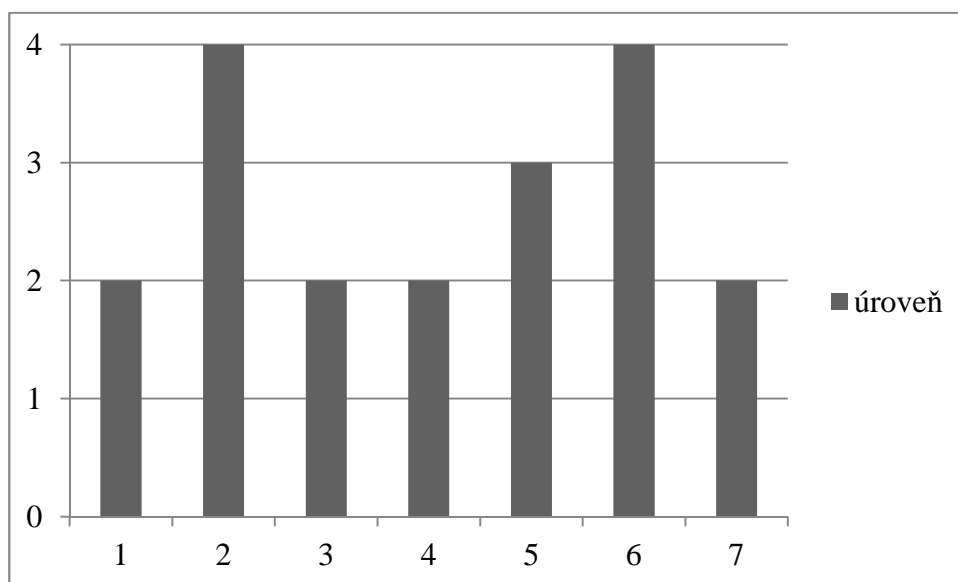
Meno: Karol

Výsledky výstupných pozorovaní:

- mierne nepresnosti v napodobňovaní a zaznamenávaní jednoduchých grafických tvarov,

- správne používanie grafického nástroja v dominantnej ruke,
- slabá orientácia na ploche papiera,
- krátka doba sústredenia sa na vykonávanú činnosť (do 10 minút),
- sluchová analýza a syntéza slov zvládnutá pri jednoslabičných, dvojslabičných a trojslabičných slovách s otvorenou i zatvorenou slabikou,
- určí prvú hlásku slov,
- pri určovaní poslednej hlásky slova správne určí len spoluhlásku.

Graf 4: Výsledky žiaka 2 – výstup

Zdroj: autor práce (vlastný výskum)

Porovnanie výsledkov pozorovaných žiakov

Pri vyhodnocovaní výsledkov možno hovoriť o výraznom zlepšení (pri zlepšení o dve úrovne) miernom zlepšení (pri zlepšení o jednu úroveň), alebo o bez zlepšenia výsledkov jednotlivých pozorovaných oblastí.

Žiak 1

Výrazné zlepšenie:

- správne používanie grafického nástroja v dominantnej ruke,
- určovanie prvej a poslednej hlásky slov.

Mierne zlepšenie:

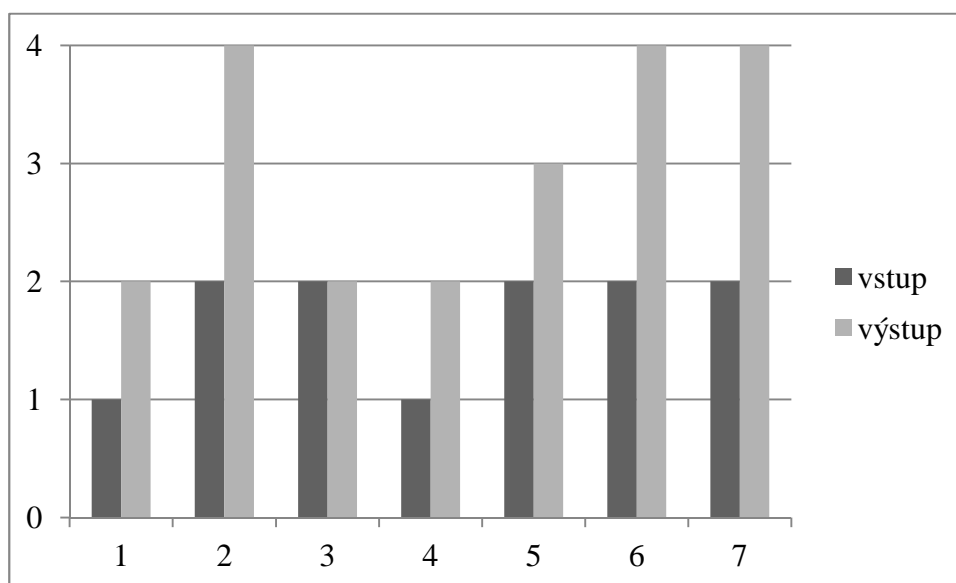
- zaznamenávanie jednoduchých grafických tvarov,
- doba sústredenia na vykonávanú činnosť,
- sluchová analýza a syntéza slov.

Bez zlepšenia:

- orientácia na ploche papiera.

Poznámka: v oblasti určovania prvej a poslednej hlásky slov boli pri vstupnom hodnotení zaznamenané mierne problémy.

Graf 5: Porovnanie výsledkov žiaka 1

Zdroj: autor práce (vlastný výskum)

Sumár: U žiaka 1 nastalo výrazné zlepšenie v troch pozorovaných oblastiach, mierne zlepšenie v dvoch oblastiach, bez zlepšenia ostala jedna oblasť.

Žiak 2

Výrazné zlepšenie:

- určenie prvej hlásky slov.

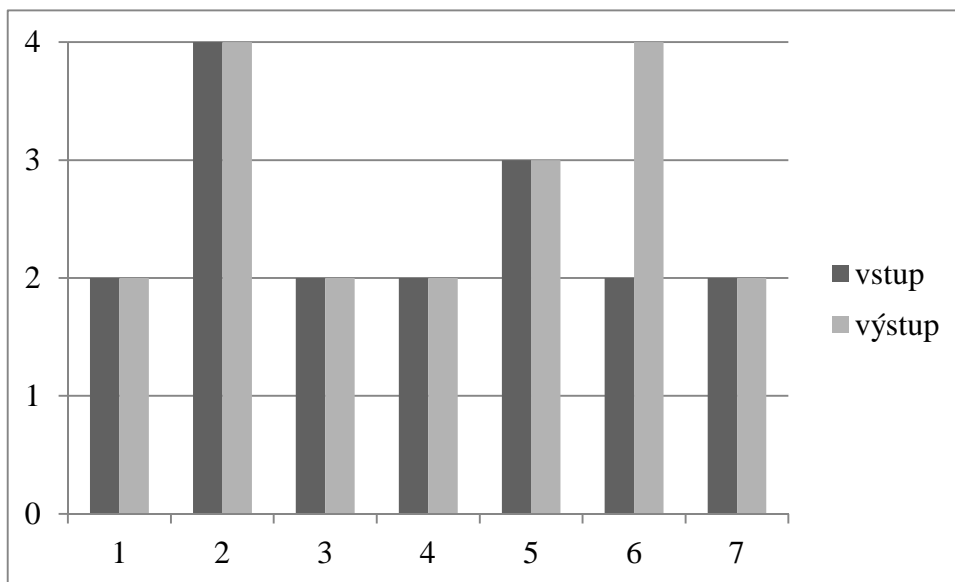
Mierne zlepšenie: - nebolo zaznamenané.

Bez zlepšenia:

- zaznamenávanie jednoduchých grafických tvarov,
- doba sústredenia na vykonávanú činnosť,
- sluchová analýza a syntéza,
- určovanie poslednej hlásky slov.

Poznámka: v správnom používaní grafického nástroja v dominantnej ruke nebol nezaznamenaný rozdiel, ale už pri vstupe táto oblasť bola hodnotená ako správna.

Graf 6: Porovnanie výsledkov žiaka 2

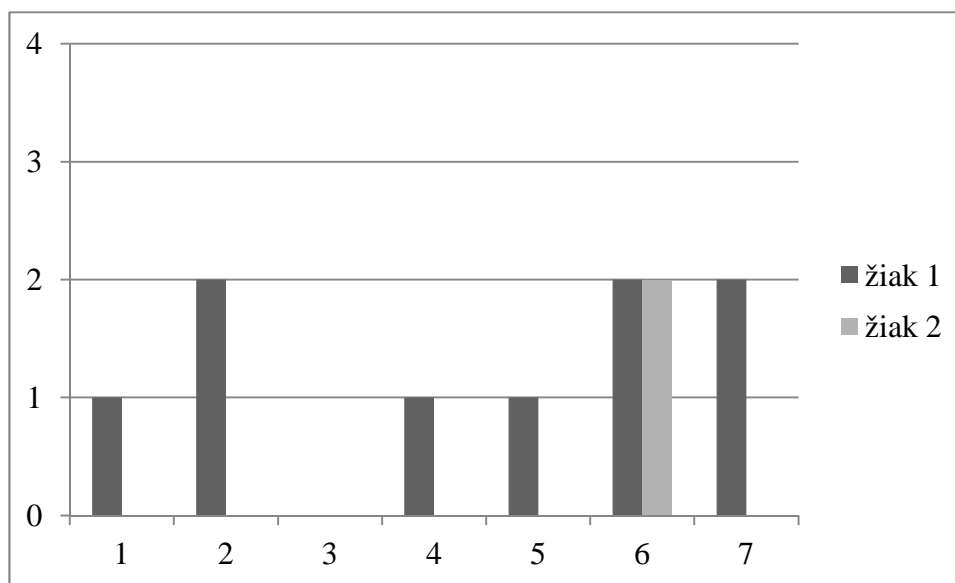
Zdroj: autor práce (vlastný výskum)

Sumár: jedna oblasť bola zaznamenaná ako správna už pri vstupe. Výrazné zlepšenie nebolo zaznamenané. Mierne zlepšenie bolo v dvoch oblastiach a v troch oblastiach posun zaznamenaný nebol.

Pri porovnávaní výsledkov zlepšenia výkonov oboch porovnávaných žiakov bolo zistené, že žiak 1, navštevujúci reedukačnú činnosť v ŠKD zlepšil výrazne svoje výkony v troch pozorovaných oblastiach, mierne zlepšenie bolo zaznamenané v troch oblastiach a v jednej oblasti posun nenastal.

U žiaka 2, ktorý nenavštevuje ŠKD nastalo výrazné zlepšenie v jednej oblasti, ostatné ostali bez zmien.

Graf 7: Porovnanie zlepšenia oboch žiakov

Zdroj: autor práce (vlastný výskum)

2.5 Vyhodnotenie hypotéz a splnenia stanoveného cieľa

Hypotéza č. 1

Prvou hypotézou bolo, žiak, ktorý absolvuje reedukačne zamerané činnosti v ŠKD zaznamená lepšie výsledky vo výstupných testoch ako v testoch vstupných sa potvrdila.

Hypotéza č.2

Druhá hypotéza, že úroveň výkonov u žiaka navštevujúceho ŠKD bude vyššia ako u žiaka, ktorý ŠKD nenavštevuje sa potvrdila. I keď u žiaka nenavštevujúceho ŠKD boli vo vstupných testoch zaznamenané lepšie výsledky, vplyvom reedukácie boli tieto výsledky prekonané.

Splnenie stanoveného cieľa:

Na základe porovnania výsledkov pri vstupe a výstupe priebehu reedukačného projektu bolo zaznamenané splnenie stanoveného cieľa, že vhodný výber aktivít telesnej, hudobnej a výtvarne zložky činnosti v ŠKD prispeje k odstráneniu problémov plynúcich z prítomnosti ŠVPU.

Overenie hypotéz potvrdzujú i nasledovné kazuistiky pozorovaných žiakov:

Kazuistika č. 1

Meno: Andrej

Dátum narodenia:

Ročník: 2.

Anamnéza: žiak býva v Martine, v spoločnej domácnosti so svojimi rodičmi. Žijú v trojizbovom byte. Spolu s bratom majú detskú izbu, kde má svoj vlastný kútik na učenie. Brat navštevuje 6. ročník ZŠ, neboli u neho, ani u iných členov rodiny diagnostikované ŠVPU.

Počas tehotenstva matka neudáva žiadne problémy, pôrod prebehol bez komplikácií, vývin dieťaťa do nástupu do školy nenaznačoval výrazné problémy. Bolo potrebné riešiť logopedickou starostlivosťou v predškolskom veku docvičenie správnej výslovnosti hlásky r, čo sa do nástupu do školy podarilo. Od troch rokov navštevoval materskú školu, kde neboli zaznamenané výrazné problémy. Sebaobslužné a sociálne zručnosti zvládal na úrovni veku. V prvom ročníku začali vzdelávacie problémy, ťažko si zapamätával písmená, písanie bolo pomalé a tvary grafém písal neprimerane veľké a často i nesprávne. Domáce úlohy vypracúva za pomoci dospelého. Má záujem o šport, najmä futbal.

Diagnostika: psychologická a špeciálno-pedagogická diagnostika boli uskutočnené v CPPP a P Martin, v mesiaci november 2011.

Záver z psychologického vyšetrenia: Aktuálna úroveň intelektových schopností je toho času v pásme priemeru (stredné pásmo priemeru). Verbálna oblasť v porovnaní s ostatnými schopnosťami dosahuje slabšiu úroveň (dolné pásmo priemeru). Pomalšie psychomotorické tempo.

Odporúčania z psychologického vyšetrenia:

- vo vzdelávacom procese akceptovať pomalšie psychomotorické tempo žiaka,
- zamerať sa na rozvoj verbálnej oblasti žiaka,
- pri školskej integrácii postupovať podľa odporúčaní zo špeciálno-pedagogického vyšetrenia.

Záver z špeciálno-pedagogického vyšetrenia: špeciálno-pedagogickou diagnostikou sa potvrdila prítomnosť špecifických vývinových porúch učenia – dyslexia a dysgrafia.

Odporúčania z špeciálno-pedagogického vyšetrenia:

- vzdelávanie formou individuálnej integrácie, postupovať podľa platnej legislatívy,
- pri vypracovaní IVVP zohľadňovať vplyv ŠVPU vo všetkých vyučovacích predmetoch,
- v edukačnej činnosti zohľadniť pomalé tempo čítania a problémy v grafomotorike,
- rozvíjať fonetické uvedomovanie žiaka,
- zapájať čo najväčší počet zmyslov pri získavaní nových a precvičovaní už získaných vedomostí, zručností, návykov a kompetencií,
- rozvíjať správne dýchanie, rytmus, priestorovú orientáciu, rečový a grafický prejav žiaka.

Pedagogická diagnostika: žiak zvládol základné učivo prvého ročníka, v druhom ročníku pokračuje podľa IVVP. V oblasti čítania dokáže čítať jednotlivé tvary písmen, spájať ich do slabík a kratších slov, viet. Problémom je plynulé čítanie, správne dýchanie a dodržanie rytmu pri čítaní. V písomnom prejave píše nesprávne spoje jednotlivých písmen, tvary písma sú neprimerane veľké, tempo písania je pomalé. Má problém s analýzou a syntézou slov, čo sa odráža najmä pri písaní diktovaného textu. V matematike výrazné problémy toho času zaznamenané neboli, v geometrii robí problém v priestorovej orientácii. Celkovo možno žiaka hodnotiť ako aktívneho a veľmi snaživého.

Reedukácia: žiak absolvuje trojmesačný reedukačný program v ŠKD, ktorého obsah tvorí prílohu kazuistiky, (v našom prípade vid'. 2.2.2 Konceptia a popis projektu).

Jednotlivé zručnosti a deficitné oblasti sú rozvíjané i v rámci jednotlivých vyučovacích hodín a domácej prípravy, podľa dohody všetkých zainteresovaných. Ich zameranie je tvorené aktuálne, podľa potrieb vychádzajúcich z každodenného aktuálneho stavu žiaka.

Výsledky, pozorovania: tvoria prílohu kazuistiky, (v našom prípade vid'. kapitola 2.4.).

Prognóza: žiak má perspektívu úspešne zvládnuť učivo druhého ročníka podľa IVVP a postúpiť do tretieho ročníka, s možnosťou pokračovať podľa upraveného programu.

Návrhy: vzhľadom na úspešnosť výsledkov po trojmesačnom reedukačnom programe v ŠKD je vhodné pokračovať v tejto forme reedukácie ako aj v osvedčenej spolupráci medzi všetkými zainteresovanými stranami. S prihliadaním na pretrvávajúce problémy s orientáciou na ploche pri zostavovaní ďalšieho reedukačného programu sa dôkladnejšie zamerať práve na túto oblasť.

Kazuistika č. 2

Meno: Karol

Dátum narodenia:

Ročník: 2.

Anamnéza: žiak žije v päťčlennej rodine spolu so svojimi rodičmi a dvoma súrodencami v Martine. Staršia sestra je žiačkou 5. triedy ZŠ, ktorá dosahuje dobré výsledky v škole. Mladšia sestra navštevuje materskú školu, chodí na logopédiu z dôvodov nácviu spoluhlásky l. Nikto z členov rodiny nemal diagnostikované ŠVPU, ale otec uvádza, že on mal v detstve problémy s čítaním. Priebeh tehotenstva, pôrodu a raného vývinu bol bez značných problémov. Od piatich rokov nosí okuliare. Odložená školská dochádzka nebola. Materskú školu navštevoval od piatich rokov – predškolské oddelenie. Na školské prostredie i spolužiakov si zvykol porne rýchlo, niekedy nerád kreslí. V prvom ročníku začali zaznamenávať problémy najskôr pri písaní už prvých cvikov. Písal pomaly, silným tlakom na podložku, rýchlo ho bolela ruka. V čítaní nastali problémy pri spájaní hlások do slabík a slov. Domáce úlohy už začína vypracúvať sám,

s následnou kontrolou rodičov. Ak úlohe nerozumie, alebo sa mu zdá ťažká, robí úlohy s matkou. Zaujíma sa o prírodu, rád sa hrá so psom.

Diagnostika: psychologická a špeciálno-pedagogická diagnostika boli uskutočnené v CPPPaP Martin, v mesiaci október 2011.

Záver z psychologického vyšetrenia: Aktuálna úroveň intelektových schopností je toho času v pásme priemeru (stredné pásmo priemeru). Slabší výkon je v oblasti verbálnej (dolné pásmo priemeru).

Odporúčania z psychologického vyšetrenia:

- rozvíjať verbálnu oblasť žiaka,
- klásť na žiaka primerané nároky v porovnaní s jeho možnosťami,
- pri školskej integrácii postupovať podľa odporúčaní z špeciálno-pedagogického vyšetrenia.

Záver z špeciálno-pedagogického vyšetrenia: špeciálno-pedagogickou diagnostikou bola potvrdená prítomnosť špecifických vývinových porúch učenia – dyslexia a dysgrafia.

Odporúčania z špeciálno-pedagogického vyšetrenia:

- vzdelávanie formou individuálnej integrácie, postupovať podľa platnej legislatívy,
- IVVP vypracovať pre všetky vyučovacie predmety, nakoľko prítomnosť ŠVPU ovplyvňuje výkon vo všetkých predmetoch,
- v školskom i domácom prostredí zohľadňovať pomalé tempo čítania a problémy v grafomotorike,
- zamerať sa na rozvoj fonetického uvedomovania žiaka,
- zaraďovať rôzne druhy podporných rozvíjaniek – dychové, rytmické, artikulačné, grafomotorické, zrkovité,
- dať možnosť zapojenie čo najväčšieho počtu zmyslov pri jednotlivých činnostiach,
- pokračovať v podpore v samostatnej domácej príprave na vyučovanie, samozrejme s možnosťou opory dospelého,
- zdokonaľovať techniku čítania a oblasť grafomotoriky.

Pedagogická diagnostika: žiak postúpil do druhého ročníka so zvládnutím základného učiva prvého ročníka. Druhý ročník absolvuje podľa vypracovaného IVVP. V oblasti

čítania pretrváva problém so spájaním slov do slabík, kratších slov a viet. Čítanie je sekané, pomalé, robí chyby v zámene písmen najmä na konci slov. Píše pomalým tempom, písmo je ťažšie čitateľné, sklon písma nevyrovnaný. Problémy so sluchovou analýzou a syntézou sa prejavujú najmä pri písaní diktátu, ale i pri prepisetextu. V matematike má problém pri riešení slovných úloh, nakoľko má problém s prečítaním a porozumením zadania. Zaznamenané sú i problémy v priestorovej orientácii. Možno hodnotiť, že žiak sa snaží pracovať v rámci svojich schopností.

Reedukácia: žiak absolvuje reedukačné cvičenia len v rámci jednotlivých vyučovacích hodín a domácej prípravy, podľa dohody všetkých zainteresovaných. Ich zameranie je tvorené aktuálne, podľa potrieb vychádzajúcich z každodenného aktuálneho stavu žiaka. Výsledky, pozorovania: tvoria prílohu kazuistiky, (v našom prípade vid'. kapitola 2.4.).

Prognóza: žiak má perspektívu zvládnuť edukačné požiadavky druhého ročníka podľa IVVP a postúpiť do tretieho ročníka. Na konci školského roka bude potrebné prispôbiť postupy a metódy práce aktuálnym schopnostiam žiaka.

Návrhy: vzhľadom na veľmi malý posun vo výkonoch žiaka je potrebné zvážiť začatie individuálnej reedukácie zameranej na rozvoj defektných oblastí žiaka. Potrebná je konzultácia rodičov, triednej učiteľky a špeciálneho pedagóga. Vhodné je navrhnúť využitie možnosti reedukačných aktivít v ŠKD.

Odporúčania pre prax

Na základe podkladov z priebehu a výsledkov uskutočneného projektu v reedukácii problémov plynúcich zo ŠVPU v činnostiach v ŠKD vyplynuli následné závery a odporúčania pre uvedenú oblasť:

- činnosti a aktivity v ŠKD dávajú veľký priestor pre pomoc pri odstraňovaní problémov plynúcich zo ŠVPU,
- výberom vhodných bežne používaných hier a cvičení v ŠKD ich možno zaradiť medzi vhodné reedukačné činnosti,
- vzhľadom na možnosti zlepšovania výsledkov u žiakov so ŠVPU je potrebné rozvíjať činnosti ŠKD, vytvárať vhodné podmienky pre ich činnosť na školách,
- pri reedukácii ŠVPU v ŠKD je vhodné pri diagnostickom procese ako i pri zostavení batérie reedukačných činností spolupracovať so špeciálnym pedagógom poradenského zariadenia,
- absolvovaním reedukácie sa rozvíjajú u žiakov nie len oblasti, ktoré boli diagnostikované ako defektné, či oslabené, ale dochádza i k osobnostnému rozvoju detí, k zvyšovaniu ich zdravého sebavedomia,
- rozvoj problémových oblastí napomáha k zlepšovaniu možností uplatnenia sa v praktickom živote,
- školy, ktoré vzdelávajú žiakov so ŠVPU formou individuálnej integrácie, by mali pri vypracovávaní ich individuálnych výchovno-vzdelávacích programov zaradiť i možnosť reedukácie v činnostiach školského klubu detí,
- reedukačná činnosť v ŠKD prehlbuje spoluprácu medzi žiakmi s poruchou a intaktnými rovesníkmi,
- uvedenou činnosťou sa bližšie prepája spolupráca zainteresovaných dospelých (rodičia, učitelia, vychovávatelia, vedenie školy, špeciálny pedagóg, psychológ, lekár a ďalší),
- u detí navštevujúcich ŠKD, v ktorom sú zaradené do činnosti aktivity zamerané na reedukáciu ŠVPU sú zaznamenávané lepšie výsledky ako u detí, ktoré ŠKD nenavštevujú,
- vhodné je vykonávať osvetovú činnosť medzi rodičmi, aby ich deti navštevovali oddelenia ŠKD.

ZÁVER

Život žiaka, najmä školský život žiaka so špecifickými vývinovými poruchami učenia nie je jednoduchý. Stretáva sa s množstvom rôznych prekážok, ktoré musí prekonávať. Niekedy však stačí podať možnosť iného postupu, inej formy práce a problém akoby nebol. A práve poskytovanie týchto možností by malo byť prirodzenou výbavou každého dobrého pedagóga.

Túto prácu som vypracovala so zámerom, aby som vytvorila akúsi batériu vhodných hier a aktivít vhodnú pri práci s deťmi v školskom klube detí a zároveň aby slúžili ako reedukačný prostriedok. Vybrala som činnosti z oblasti výtvarnej, hudobnej a telesnej výchovy. Pri výbere som spolupracovala so špeciálnym pedagógom z poradenského zariadenia. Vplyv na odstraňovanie problémov plynúcich zo špecifických vývinových porúch učenia som pozorovala prostredníctvom orientačných diagnostických nástrojov vytvorených tiež v spolupráci so špeciálnym pedagógom CPPPaP.

V závere možno konštatovať, že realizovaný projekt potvrdil stanovené hypotézy. Žiak navštevujúci školský klub detí, kde absolvoval reedukačné cvičenia dosiahol značný posun v defektných, či oslabených oblastiach. Zároveň vysvitlo, že žiak, ktorý školský klub nenavštevoval, i keď mal vo vstupných testoch lepšie výsledky takmer nenapredoval. Okrem jednej oblasti, v ktorej bol zaznamenaný posun, ostali výsledky na rovnakej úrovni.

U žiaka, ktorý absolvoval reedukáciu ostali na rovnakej úrovni len v jednej oblasti. Tento fakt ma nabáda k tomu, že pri zostavovaní činností v budúcnosti sa budem musieť touto oblasťou hlbšie zaoberať. Je to oblasť priestorovej orientácie na ploche papiera.

Napokon môžem konštatovať, že práca v školskom klube detí dáva obrovský priestor pre prácu a pomoc žiakom ako intaktným, tak i žiakom so špecifickými vývinovými poruchami učenia. Záleží len na osobnom postoji a snahe samotného vychovávateľa, ako tento priestor v procese činnosti školského klubu detí využije v prospech svojich zverencov. Mňa osobne výsledok týchto pozorovaní motivuje k ďalšej činnosti, k tvorbe nových reedukačných činností, k ich hlbšiemu chápaniu a využívaniu v mojej praxi.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- DEDÍKOVÁ, D. *Prejavy porúch učenia v prírodovedných predmetoch*. Bratislava: Univerzita Komenského, Pedagogická fakulta, Bratislava, 2012.
- FISCHER, S., ŠKODA J. *Speciální pedagogika. Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. 1. vydanie, Praha: TRITON, 2008. ISBN 987-80-7387-014-0
- JOŠT, J. *Čtení a dyslexie*. 1. vydanie, Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3030-1
- KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika voľného času*. 1. vydanie, Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2004. ISBN 80-223-1930-9
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. 4. prepracované a rozšírené vydanie, Praha: Univerzita Jána Ámosa Komenského Praha, 2012. ISBN 978-80-7452-024-2
- MIKULAJOVÁ, M. *Jazykovo – kognitívne metódy prevencie a terapie dyslexie. Učebný text pre logopédov, psychologov a špeciálnych pedagógov*. 1. vydanie, Bratislava: MABAG, 2009. ISBN 978-80-891 13-74-3
- MIKULAJOVÁ, M., DUJČÍKOVÁ, O. *V krajine slov a hlások. Tréning fonematického uvedomovania podľa D. B. Elkonina. Šlabikár. Metodická príručka*. 1. Vydanie, dotlač, Bratislava: Dialóg, 2001. ISBN 80-968502-0-2
- NOVÁK, J. *Vyšetrenie matematických schopností u detí. T – 74. Príručka*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1998.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika voľného času*. 3. aktualizované vydanie, Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6
- POKORNÁ V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. 3. rozšírené vydanie, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-570-9
- PONDELÍKOVÁ, R. *Ako rozvíjať grafomotorické zručnosti detí cez výtvarné aktivity. Študijný materiál k dištančnému vzdelávaniu*. Banská Bystrica: Metodicko-pedagogické centrum, alokované pracovisko Banská Bystrica
- ZELINKOVÁ, O. *Dyslexie v předškolním věku*. 2. vydanie, Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0194-6

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Nástroje na prevenci, nápravu a integraci.* 1. vydanie, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení.* 10. úplne prepracované a rozšírené vydanie, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7

ŽLEBEKOVÁ, A. *Využívanie tvorivej dramatiky vo vyučovaní dopravnej výchovy. Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe. Osvedčená skúsenosť odbornej praxe.* Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum Bratislava, 2011.

ŽLEBEKOVÁ, A. *Využívanie tvorivej dramatiky pri práci so žiakmi so ŠVPU v poradenskej a učiteľskej praxi. Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe. Osvedčená skúsenosť odbornej praxe.* Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum Bratislava, 2012.

ŽLEBEKOVÁ, A. *Vlastný zásobník zozbieraných a vytvorených hier, piesní, básní cvičení a orientačných diagnostických testov.*

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1: Výsledky žiaka 1 - vstup

Graf 2: Výsledky žiaka 2 - vstup

Graf 3: Výsledky žiaka 1 - výstup

Graf 4: Výsledky žiaka 2 - výstup

Graf 5: Porovnanie výsledkov žiaka 1

Graf 6: Porovnanie výsledkov žiaka 2

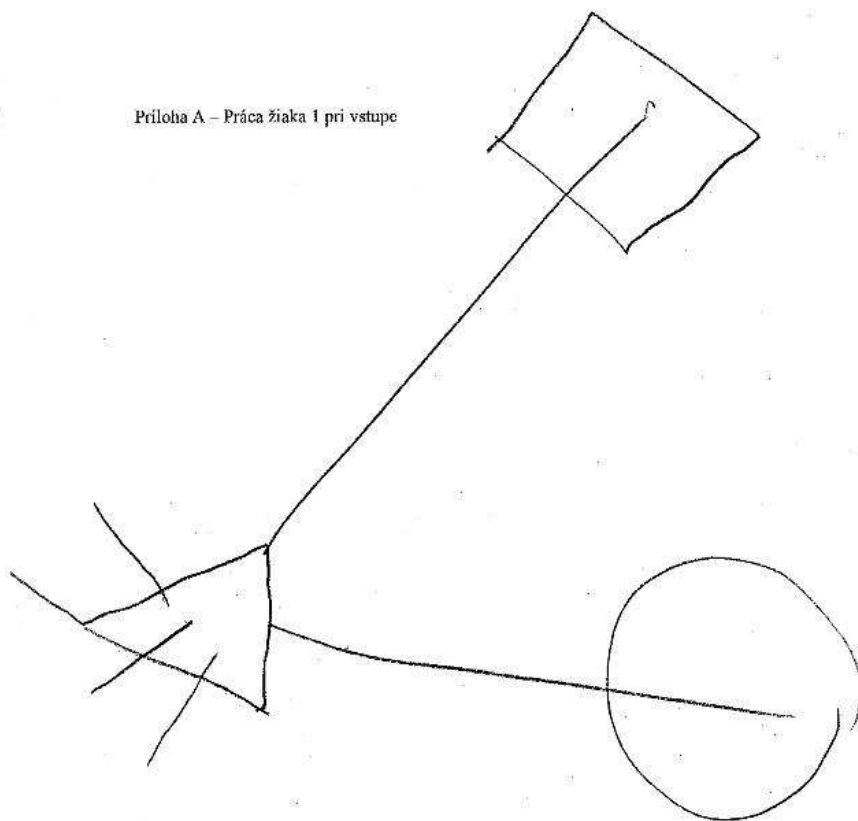
Graf 7: Porovnanie zlepšenia oboch žiakov

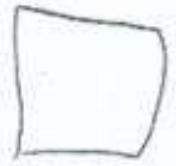
ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A Práca žiaka 1 pri vstupe.....	I
Príloha B Práca žiaka 1 pri výstupe.....	II
Príloha C Práca žiaka bez dyslexie.....	III
Príloha D Záznamový hárok žiaka 1 pri vstupe.....	IV

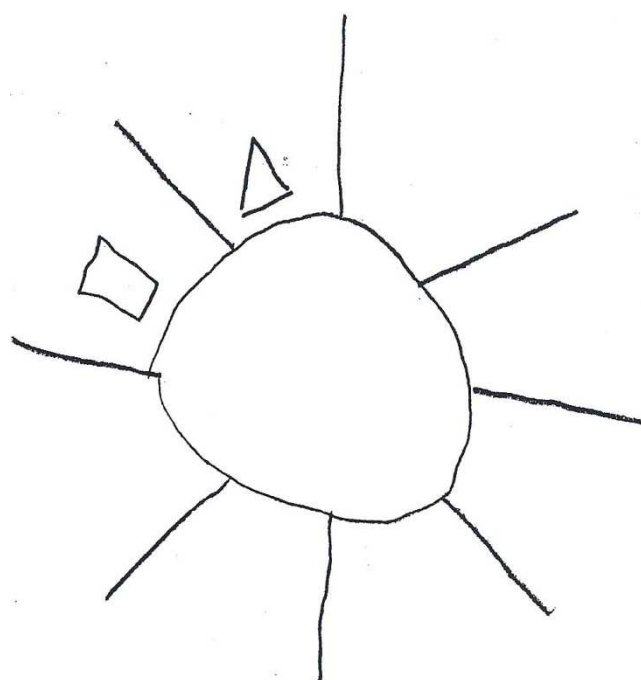
Príloha A – Práca žiaka 1 pri vstupe

Príloha 15 - Práca žiaka I pri výstupe

Príloha C - Práca žiaka bez dyslexie

Záznamový hárok

1, napodobňovanie a zaznamenávanie jednoduchých grafických tvarov:

- ✓ bez nepresnosti
- ✓ s miernymi nepresnosťami
- s výraznými nepresnosťami
- ✓ úloha nesplnená

2. Používanie grafického nástroja v dominantnej ruke:

- ✓ správne,
- ✓ správne postavenie troch prstov, alenízko,
- nesprávne postavenie troch prstov , správna výška úchopu,
- ✓ nesprávne postavenie troch prstov, nízko

3. Orientácia na ploche

- ✓ bez problémov
- s menšími problémami
- ✓ s výraznými problémami
- ✓ nezvládnut

4. doba sústredenia na vykonanú činnosť:

- veľmi krátka (do 5 minút)
- ✓ krátka (do 10 minút)
- ✓ oslabená (do 20 minút)
- ✓ únosná (do 30 minút)

5. sluchová analýza a syntéza slov:

- má, vy, ži,
- ✓ dám, les, kôš,
- žaba, lúka, malý
- ✓ čítame, nosíte, kosená,
- ✓ kľávička, tancuje, počítam,
- ✓ ponápiina, plávali, pokazený,

✓ podonášať, zabíjačka, poskauje

6 určenie prvej hlásky slove:

- ✓ autobus, exreš, oblok, antnéna,
- palica, kopec, mláka, brána

7 určenie poslednej hlásky v slove

- kanvica, komáre, noviny
- ✓ košík, cukor, nost

Príloha E – Bibliografické údaje

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Lucia Lehocká

Odbor: Špeciálna pedagogika – učiteľstvo

Forma štúdia: magisterské kombinované štúdium

Názov práce: Špecifické vývinové poruchy učenia a ich reedukácia

Rok: 2012

Počet strán textu: 73

Celkový počet strán príloh: 6

Počet titulov slovenských použitých zdrojov: 10

Počet titulov zahraničných použitých zdrojov: 7

Vedúci práce: PhDr. Eva Živčicová, PhD.